

મૂલ્ય મફત.

પ્રત. ૫૦૦૦

સારા વિદ્વાન લેખકના હાથનું લખેલું

નોવેલ

ફો મહીનાની પુનમે

અમદાવાદમાં

બહાર પડે છે.

સં. ૧૯૧૫

સને ૧૯૦૯

અંક ૧ લો.

જમાનાનો જાદુગર અને હાલનો સુધારો.

છાપી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

ધી રત્નસાગર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ.

૬. માણેકચોક—અમદાવાદ.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૭૦૫

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જ્ઞાનનાનો મહાર

વિષય ૬-૩

જમાનાનો જદૂગર.

હાલનો જમાનો.

પ્રકરણ ૧ લું.

રખડતો દુઃખી મુસાફર.

ખમા ઉપર જીવું વસ્ત્રનું પોટકું અને દોરી લોટા નળગારેલો તથા જમણા હાથમાં વાંસની લાકડી પકડેલી હતી; ધ્વંચણ મુઘી નીચું જડું પોતીયું પહેરેલું હતું. માથા ઉપર ઝાંખા રંગની છેક શરી અએલી હલકી પાવડી કે જેની કીમત બે આના પણ ઉપજે નહી તેવી હતી. એવો એક તરણ જુવાન માણસ તેની ઉગર લગભગ આશરે અઠાવીસ વરસની ઉમર હતી. તે દેખાવમાં ભવ્ય અને ચેહરાદાર હતો, તેની વિશાળ આંખો નિર્મળ છતાં આનંદ ઉપજાવે તેવી હતી; તેનું શરીર ચૈર અને ઘટ તથા કદાવર હતું. તેના મુખની કાન્તી ખરેખર ખીજ માણસો વચ્ચે માન્ય પાત્ર થાય તેવી હતી. તેણે પોતાના કષાળ પ્રદેશ ઉપર ભરમ લાગેલું હતું અને ગળામાં રૂદ્રાક્ષની માળા ધારણ કરેલી હતી તેણે પોતાના બન્ને કાનમાં ઝીણા રૂદ્રાક્ષના ત્રણ ત્રણ મણકાની લેલક રાખેલી હતી. તેથી તે જોતાં સહજ જણાતું હતું કે તે શીવધર્મનો માનનાર હોયો જોઈએ. તેનો એક તરણ માણસ જેસમેર ચાલ્યો જતો હતો. આ વખતે મીઠમ રતુનો તાપ સખ પડતો હતો. એટલે આ સમયે વૈશાખ ઉતરતો અને જોઈ મહીનો ખેસવાની શરવાતીનો વખત હતો, તેથી સૂર્યનો તાપ સખત પડતો હતો. મધ્યાનહઠાળ હોવાથી સૂર્ય માથે આવ્યો હતો. સઘળી જમીન અંગારાની માફક તપી ગયેલી હતી; પવન પણ ઉન્હો પુકાતો હતો. આકાશમાં ધ્રુનારાં પ્રાણીમાત્ર ઝાડનો આશ્રય લઈને ખેલી રહ્યાં હતાં. ત્યારે તે વખતે આ મુસાફર તેવા વિકટ તાપમાં અને વિકટ અરણ્યમાં ચાલ્યાં કરતો હતો. તાપથી આકુળ બચાકુલ થયેલો કોઈ કોઈ વૃક્ષ નીચે ઉભો રહેતો હતો. અને નિઃશ્વાસ મુકીને હાય શબ્દ ઉચ્ચારતો હતો. તે વખતે તેની મુખમુદ્રા કેવળ ગરીબ બની ગયેલી જોવામાં આવતી હતી. જેવી રીતે ટાળામાંથી છુટી

એલું મૂગલું ચારે બાજુ બધા જોતું ફરે છે તેવી રીતે આ મુસાફર હાથ લાચર શખ્તો કાઢતો એકઠો છતાં જંગલમાં ચારે બાજુ જોયાં કરતો; પણ પીવાને માટે જગતું સ્થાન કંઈ પણ જોવામાં આવતું નહોતું તેથી ધીરજ રાખીને પાછો ત્યાંથી તેણે આગળ ચાલવાની શરૂવાત કરી. હેવટે બાર ઉપર ત્રણ વાગ્યા સુધી વિકળ થએલો તથા તૃષ્ણને વેઠતો ચાલ્યાં કહ્યું ત્યારે તે સુંદર ઝાડીની ઘટામાં આવી પોહોઝ્યો અને ઘણા વિસ્તારવાળું સરોવર જોયું. તે જોઈને તેને ધીરજ આવી. અને તે સરોવરના કિનારા ઉપર જઈ પોહોઝ્યો. પ્રખર તાપથી પરશેવાના એમ અંગ ઉપર વળિ ગયા હતા તેથી કપડાં ઉતારીને તુરંતજ તેણે ઠંડા જળમાં સ્નાન કર્યું, અને પાણી પીઈ લીધું મોટા લોટામાં કેટલુંક પાણી ભરીને અને વચ્ચ પહેરીને સળાવના મોટા અને જાંચા કીનારા ઉપર અનેક વૃક્ષોની ઘટામાં તેણે પ્રવેશ કર્યો અને નજર ફરે છે એટલે એક ઝાડની નીચે કોઈ મુસાફર બાથું ખાવા સાથે બેઠેલો તેના જોવામાં આવ્યો અને તેજ પ્રમાણે પેલો બાથુ ખાનાર મુસાફરે આ નવિન આવેલા મુસાફરને જોયો. તેથી તે મુસાફરે આ તરણ મુસાફરને પોતાની પાસે આવવાને આગ્રહ પૂર્વક સાન કરી, તે જોઈને આ મુસાફર તેની પાસે જઈને બેઠો. અને તે પણ પોતાની ઝાળીમાંથી શેકેલી ઘડુની ધાણી સાથે ગોળ મેળવ્યો હતો તે ફાકવા લાગ્યો. બાથુ ખાતાં ખાતાં બન્ને જણે વાત કરવાની શરૂવાત કરી. બન્ને પૈકી એક મુસાફર જે કે રોટલા ખાતો હતો તેણે પેલા મુસાફરને કહ્યું કે હે ભાઈ! તમારી ઝાંતી અને તમારો દેખાવ જોતાં જણાય છે કે તમે કોઈ સારા કુલીન માણસ છો છતાં તમે આહવા તાપમાં એકલા શા માટે મુસાફરીએ નીકળી પડ્યા છો હું જાતનો કોળી હાકરોહું અને અર્ધથી પચીસ કોસ ઉપર વિંધ્યાદ્રી પર્વતોની મધ્ય ઉંચાણ ડુંગરાઓમાં અમારૂં ગામ છે. તેમાં હું રહું છું. તે પ્રદેશનો જે રાજા છે તેમણે મારા બાપદાદને એક ગામ તાંબા પત્રથી લખી આપ્યું છે અમારા દાવાદોએ તેગના વડીલની નોકરી ધણીજ સારી ઉઠાવી છે. અદાઉદીન બાદશાહે જે વખત ચઢાઈ કરી તે વખતે મારા વડીલોએ પોતાનાં મસ્તક આપ્યાં છે અને યુદ્ધમાં જય મેળવ્યો છે સમગ્ર તે વખતનું ઇનાયત થએલા ગામનો હું વાહવટ કરું છું. તે ગામનું ઉત્પન્ન સરાસરી બાર હજાર રૂપિયાનું છે. મારા તાંબાના ગામમાં દસહજાર વીધાં જમીન છે. ડુંગરાઓમાં મધ્ય ભાગમાં અને ખીણોમાં વગર વરસાદે ધાન પાકે છે. મકાઈ બેસુમાર થાય છે હે મહારાજ! તમારા ગળામાં દ્રાક્ષનો માળા જોતાં તમે બ્રહ્મણુ છો એમ સ્પષ્ટ જણાય છે. તેથી તમ

ચસમા ખરા પેખલના

ચસમા.

બી. ટી. નાણાવટી એન્ડ કું.

ખાસ વીલાયતથી ગંગાઓલા ખરા પેખલના ચસમાં અમારે ત્યાંથી ઘણાજ ઓછા ભાવથી મળશે. અમારે ત્યાં હાકતરી ચસમાની પેટીમાંથી આંખ તપાસી ચસમાનો નંબર કાઢી આપવામાં આવશે. ચસમાના ઘરો, કમાનો તથા ફ્રેમો, રોલગોલ્ડ, વીગેરે દરેક જાતની ફ્રેમો ઘણાજ ઓછા ભાવથી આપવામાં આવશે.

ચસમા ની ફ્રેમો તથા સાઇટો રીપેર ઘણાજ ઓછા ભાવથી કરી આપવામાં આવશે. આ શીવાય મોતીયાના ચસમા પણ અમારે ત્યાં ઘણાજ ઓછા ભાવથી મળશે. અમારે ત્યાંથી લીધેલા ચસમા એક વરસ પછી નંબર ફેરફાર કરવો હોય તો ફક્ત રૂપૈયો એક લઈ કાચ બદલી આપવામાં આવશે. ખાસ જૈન સાધુ સંઘીઓને માટે વગર નફાથી આપવામાં આવશે. અમારે ત્યાં આહ, કાપ્રી, જામ, જેલી, ખીસકીટ, ઇંગ્રેજી દવાઓ તથા ગ્લાસવેર ઇનામલવેર, કોકરીવેર, કટલરી સામાન, ઇંગ્લીશ શીગાર, સીગારેટ તમાકુ તથા સ્ટેશનરી, હરેક જાતના મુરખાઓ, માથામાં નાંખવાનાં સુગંધીદાર દેશી તેલો, ઉચી જાતનાં ગુલાબજળ, આંખમાં નાંખવાનો ઉચી જાતનો સુરમો વીગેરે કીફાયત ભાવે મળશે.

હાકતર. એન. હોલની તમામ દવાઓ અહીંથી મળશે.

મેસર્સ. બી. ટી. નાણાવટી એન્ડ કું.

દુકાન નંબર ૩૫૧૩

તથા દરવાજા—અમદાવાદ.

પુજનીક સમજીને હું તમારા દર્શનનો લાભ લઉં છું મારી સ્થિતિ મારા પ્રમાણમાં ઘણી સારી છે એમ હું માનુ છું. હું કુંગરી પ્રદેશનો રહેનાર છું તેથી અમારી વસ્તી ઘણી અભણ અજ્ઞાન અને સાહસ કૃત્ય કરનારી છે. તે સાથે તેઓ ખેતાના મલિક (રાજા)ને મસ્તક આપવા તૈયાર થાય છે. તેઓ બોલેલું પળ્યા વીના રહેતા નથી. માત્ર વિદ્યાનો લાભ ન હોવાને લીધે તેઓને જંગલના જંગલી શહવાસ પુરતો અનુભવ પ્રાપ્ત થયેલો છે. માત્ર હુંજ વિદ્યારૂપી સમુદ્રમાંથી ઠાંક ચાંચ બોળી શક્યો છું. કારણકે અમારા રાજા જે વખતે કુમાર હતા, તે વખતે મારી ઉમ્મર પણ તેમના જેટલી હતી. તેથી રાજકુમાર વિદ્યાલયમાં તે જ્યારે અભ્યાસ કરતા હતા ત્યારે હું પણ તેમની પાસે રહીને અભ્યાસ કરતો હતો. કારણકે મારા પિતા ઉપર તે વખતે હાલના રાજાના પિતાની સંપૂર્ણ કૃપા હતી તેથી મને અભ્યાસ કરાવવાને માટે તેમણે ઝોકવણ કરી હતી. અને તેવા અલભ્ય લાભને લીધે તે શાળામાં સારસ્વત તથા સંસ્કૃત ભાશાનાં કેટલાંક સાહિત્યો અને પંચકાવ્ય વિગેરે હું જોઈ શક્યો છું મણિતમાં પણ સારી રીતે જાણું છું. હું મહારા વખત મહારા પુસ્તકાલયમાં પુસ્તકો વાંચવામાં જ કાઢું છું, અને મનમાં નહીં રીતે હું એકસોજ પર્વતની સુગંધ હવા અને નિર્મળ જંગલો લાભ ફરીને લઉં છું. યદ્યપિ અકસોસ કે કોઈ વિદ્વાન ગુણી સજ્જનનો લાભ હું લઈ શકતો નથી. અત્યારે મેં તમને દીકા તેથી હું પોતે ઘણાજ આનંદ પામ્યો છું. હું વિનોદપુર નગરમાં કારણ માટે ગયો હતો અને તે મોટા નગરમાં એક અઠવાડીયું વ્યતિત કરીને હવે ત્યાંથી હું માસ ગામ જવાને બે દીવસથી નિકળ્યો છું. મુસાફરી કરતાં થાકી ગયો છું. હજી બે દીવસનો રસ્તો મારે ગામ પોહાવવાનો છે. માટે આપ કૃપા કરીને મારે ગામ થોડા દીવસને માટે પધારશો તો મને તમારા સહવાસથી ઘણાજ આનંદ થશે. હું તો મારા ગામમાં ઘણા કળ સુધી તમારા જેવા સજ્જનને વસાવીને રાખવા ઇચ્છા રાખું છું. યદ્યપિ તે દેવ આધીન છે-હે દીજ દેવ! તમે ક્યાંથી નીકળેલા હાલ ક્યાં જવા ઇચ્છો છો ?

આ પ્રમાણે તે મુસાફરની હકીકત સાંભળીને બ્રાહ્મણ મુસાફરે પોતાની વાત કેટલીક છુપી રાખીને કહેવા લાગ્યો કે મહેરબાન ! હું પણ સંસ્કૃત પાઠશાળામાં શિક્ષક છું. મને ત્રણ ભાશાનું જ્ઞાન છે. એટલે ફારસી, ઉરદુ અને સંસ્કૃત જાણું છું. તે સીવાય સાહિત્યના વીપયો મેં જોયા છે. યદ્યપિ એકજ નગરમાં એકજ જગોએ પડી રહેવા કરતાં દેશ વિદેશની હીલચાલ જોવાની મારી ઇચ્છા થવાથી હું તે નોકરી વિગેરે અટ-

કાઈ વખતે જોઈ પણ નહી હોય તેમ સાંભળી પણ નહી હોય તેવી

❧ નવીન મેન્થોલ પાઈપ. ❧

જો તમે બીડી પીવાને કાયર થયા હોય અગર બીડીનું વ્યસન કાઢી નાંખવા માગતા હોય તો આ પાઈપ વાપરો.

આ પાઈપને સળગાવવી પડતી નથી, તેમ તેમાંથી ધુમાડો પણ નીકળતો નથી ફક્ત પીવાથી બીડીનું વ્યસન મુકી દેવાય છે. તેમ તેનાથી શરીરના ઘણા ખરા રોગને આરામ થાય છે. અને તેમાં બે મહીને એક પૈસાનું ખર્ચ થાય છે ને તે પાઈપ વારસોના વરસ આશ્વ્યાં કરે છે.

જો માણસો દમ તથા હાંફાણના દરદથી હેરાન થતા હશે તેમને આ પાઈપનો થોડો વખત સેવન કર્યાથી તે રોગોને મટાડે છે.

તે સીવાય આ પાઈપમાં એવા ગુણુ સમાયલા છે કે તેનાથી દમ, હાંફાણ, ખાંસી, સળેખમ, ઉધરસ, છાતીનો દુખાવો, પેટમાં આવતી ચુક, માથાનું દુખવું વીગેરે દરદો ફક્ત આ પાઈપ પીવાથી સારાં થાય છે. અને ખોરાક પણ હજમ કરે છે. ને આ પાઈપ એવી તો સરસ છે કે તેને નાનાથી મોટા દરેક માણસો વાપરી શકે છે. ને જોવામાં આજેહુબ બીડી જેવી મનને ખુશ કરે તેવી છે. કીંમત રૂ. ૦-૮-૦ આઠ આના.

નેન્સ મેજીક સાર્સાપરીલા વીથ આયોડાઈડ.

(એસ્ટ્રેક્ટ રેડ જેમીકા.)

આ સાર્સાપરીલામાં એવા ગુણુ સમાયલા છે કે તે વાપરવાથી દરદોને જડ મુળથી નાશ કરે છે. ને ફરીથી તે દરદો થવા પામતા નથી આ સાર્સાપરીલાથી બદ, પ્રમેહ, ચાંદી, વીસફેટક, લોહી બીગાડથી થતા દરદો, દરાજ, ખસ, લુખસ, ખરજવું, શરીર ઉપરના કાળા ડાઘ તથા સફેદ ડાઘ, કોડ રગતપીત, ઠંઠ માળ, નાસુર, બગંદર, સંધી વા, અર્ધાગવાયુ તથા પારો અગર રસાયણ ખાધાથી થતા વીકાર તથા વધારે વખત ગરમ દવાઓ સેવન કરવાથી જઠરામીનું મંદ પડવું, લીવરનો બીગાડ, લોહીની ગાંઠો શરીરનું કાળું પડી જવું. ગરમીથી હાંમેસ આંખોનું લાલ રહેવું વીગેરે સર્વે દરદોને આ સાર્સાપરીલા વાપરવાથી વીજળીની માફક અસર કરી જટ આરામ કરે છે. ને શરીરમાં બળ વધારે છે. કી. બા. ૧ ના રૂ ૧-૪-૦ તથા મોટી બા. ૧ ના રૂ. ૨)

મળવાનું ઠેકાણું-શા. નારણદાસ છોટાલાલ.

જનરલ મરચન્ટ એન્ડ કમીશન એજન્ટ.

કે. ત્રણ દરવાજા દુકાન નંબર. ૪૬૮૦-૮૧.

અમદાવાદ.

રાગનો ત્યાગ કરીને આહારી સ્થિતિમાં પ્રવાસ માટે નીકળીપડે થોડું મારી મુસાફરી અત્યાર સુધીમાં થોડસ વિનાતી છે, જ્યાં માર મન માને ત્યાં રોકાઈને અને આનંદી પુરુષો સાથે મળી તેમનાથી આનંદનો લાભ લઈને આગળ ચાલ્યા જવું એવો મારો ઇરાદો છે, આટલું કહીને તે બ્રાહ્મણ મુસાફર ચુપ થઈ ગયો.

બ્રાહ્મણનું વચન સાંભળીને તે ઠાકરડા સરદારનું હૃદય પ્રવૃત્તિત થયું તેણે પોતાની સાથે લઈ જવા બ્રાહ્મણને ધણોજ આમ્રહ ક્યો તે ઠાકરડા સરદારનો પ્રેમામ્રહ જોઈને બ્રાહ્મણ મુસાફરે તેની વાત સીકારી લીધી અને ત્યાંથી લાચુ ખાવાનું કામ તાગીને આગળ ચાલવા લાગ્યા, રસ્તામાં ચાલતાં ચાલતાં કેટલીક વ્યવહારીક વાતોના ગપાટા ચાલવા માંડ્યા. જેથી મુસાફરી કરવામાં સાંજ પડતામાં બાર કોસ જમીન કાપવામાં આવી હતી. છેક શત્રીની વખતે વચમાં કોઈ ગામ આવ્યું તેમાં ઉતારો કર્યો. આ ગામ વિંધાદ્રી પર્વતની તળેટીમાં હતું. અહીંથી તે આડા ડુંગરાની શરૂવાત થઈ હતી, તેથી બ્રાહ્મણ મુસાફરને તે જગો ધણી વિકટ લાગી, યદપિ સાથે શુરવીર મદદ જુવાન ઠાકરડો સરદાર હતો. તેથી કોઈ પ્રકારનો ભય નોહોતો. આવેલા ગામમાં આ ઠાકરડા સરદારને પિછાન હતી તેથી તે એક મોટી ઉચી ટેકરી ઉપર ઠાકરડા લોકોની આનંદમય નીચી અને સ્વચ્છ ઝુપડીયો બણી પ્રવેશ કર્યો, ઠાકરડો સરદાર જે કે જેનું નામ જગમાલ હતું તેને જોઈને તે ગામના ઠાકરડા મુખી પટેલે રાંમ રાંમ રાંમ રાંમ ઉચ્ચાર કરીને ભેટ કરી, અને તુરંજ તેમનું કાઠું પકડીને ઝુપડી બાહર છુટી વીસ્તીર્ણ જમીન ઉપર ખાટલા ગોદડાં નાંખીને તેમને બેસવાની સોઈ કરી આપી. જગમાલને તો તે ઠાકરડા લોકોનું સ્વજ્ઞાતીને લીધે ખપડું હતું તેથી તેને માટે તે ગામના મુખી પટેલ ઠાકરડાએ પેલને ત્યાં જમવાની ગોઠવણ કરી અને પેલા બ્રહ્મદેવ મુસાફરને માટે જોઈએ તેટલું ભેંસનું ધારણણ દુધ મોટો લોટો ભરીને આપ્યું. અને બાજરીનો આટો તથા ધીંધ આપીને જુદી ઝુપડીમાં રસોઈ કરાવી. બ્રહ્મદેવે રસોઈથી જલદી અટપ્યા અને જ્યાં જગમાલનો માંચો ઝુપડીયોના આગલા ભાગમાં છુટ જગોમાં હતો તેની જોડેજ બ્રહ્મદેવો ખાટલા બીજાવેલો હતો, તે ખાટલામાં આવીને તે બ્રાહ્મણ મુસાફર બેઠો, અને તેમની પાસે આનુયાયી તે ગામનો મુખી પટેલ જગમાલની પરોણાગત વ્યવહારમાં આગેવાની ધરાવનાર પોતાના જીગર પ્યારથી ફટલાક નજીકના પાડેશી મદદ જુવાનો સાથે હોંકકા જમકવતો બેઠો આ વખતે સરાસરી પંદર માણસોનું ઝેડું તે લાયક સરદાર જગમાલની પાસે

સ્વદેશી ભાઈઓ માટે ઉમદા તક.

તદન નવી શોધ !

તદન નવી શોધ ! !

કેશરીજીવન.

કેશરીજીવન—આ આર્ય ઔષધ વિવિધ પ્રકરના પ્રાચીન વૈદક ગ્રંથોનું

અવલોકન કરી શાસ્ત્ર સિદ્ધ શુદ્ધ દેશી વનસ્પતિથી બનાવવામાં આવેલું છે આ જીવન પુરષોના ધાતુ વિકારના તમામ દરદો જેવા કે ધાતુસ્રાવ, ધાતુનું પાતલા-પાણું, સ્વપ્ન ધાતુપાત, માથાનો દુખાવો, કમરનો દુખાવો, શ્વાસ ઊધરશ જઠરાગ્નિનું મંદ પડવું ઝાડાની કમજીઆત વગેરે એવા અનંક જીર્ણ દરદોને મટાડી લોહી સુધારે છે. વિર્ય વૃદ્ધિ કરે છે તેમજ બુદ્ધિ પ્રદિપ્ત કરી ગયેલું પુરુષત્વ પાછું બક્ષે છે.

વળી આથી સ્ત્રીનાં દરદો જેવાં કે સુવારોગ પ્રદર રકતસ્રાવ ગર્ભાશયની ગરમી વગેરે દરદોને દુર કરી વંધ્યા દોશને મટાડે છે. કેટલીક પરદેશી અશુદ્ધ પેટન્ટ દવાઓ વાપરી ધર્મ ભ્રષ્ટ થઈ નિરાશ થએલાઓને આ અમારું શાસ્ત્ર સિદ્ધ “કેશરીજીવન”

વાપરી પોતાનો ધર્મ સાચવવા સાથે પોતાના શરીરને નિરંતર નિરોગી રાખવા માટે આશા છે કે ધર્મ ચુસ્ત અને દેશ બકતો અમારા “કેશરીજીવનને” ઉત્તેજન આપ્યા વિના રહેશે નહિ. કૌમત રતલના ડાબાનો રૂ. ૧-૮-૦

શક્તિનો અખુટ ભંડાર.

સુવર્ણ વસંત માલતી.

સુવર્ણ વસંત માલતી—ઘણા ગૃહસ્થો શીયાળાની શરદ રતુમાં આ વસ્તુને વાપરે છે ને તે સારી શક્તિ આપે છે. પણ કેટલાકને માફક આવે છે ને કેટલાકને ખોટી ગરમી કરી નુકશાન કરે છે પણ તેમ નહિ થતાં અમારી આ સુવર્ણ વસંત માલતી તે દોષને દુર કરી વાતપિત અને કફ વગેરે ત્રણે પ્રકૃતિવાળાને અનુકૂળ આવે તેવી યોજનાથી પુર્ણ ધ્યાન આપી ખાત્રીથી આ સુવર્ણ વસંત માલતી બનાવવામાં આવેલી છે. જીરણ તાવ ઉપર કટ્ટા શત્રુ જેવું કામ બજાવે છે, તથા ક્ષય, દમ, જીની ખાંસી અને ધાતુ પુષ્ટિ માટે અત્યુત્તમ રામચાણુ દવા છે માટે વાપરી ખાત્રી કરવા દરેક સદ્ગૃહસ્થને ખાસ વિનંતી છે. કિમત નં. ૧ તોલા ૧ ના રૂ. ૨૦) નં. ૨ તોલા ૧ ના રૂ. ૧૨).

આ સિવાય દરેક સદ્ગૃહસ્થોને વાપરવા લાયક શુદ્ધ ભસ્મો અમારા દવાખાનામાં અમારી દેખરેખથી ખાસ તૈયાર કરેલી રાખવામાં આવે છે.

વૈદ્ય. ચંદુલાલ મગનલાલ પેથાપુરવાળા.

રતનપોળ—અમદાવાદ.

બેઠેલું હતું. તે સમયની દ્રષ્ટી જગમાત્ર સરદાર બાણી લાગુ રહી હતી. આ વખતે કેવળ શાન્ત મંડળી હતી માત્ર હોકકાનોજ ગરગટાટ ચાલ્યા કરતો હતો. તેમના પરાપૂર્વના જીવના રીવાજ પ્રમાણે તે હોકકા વારા ફરતી બધે ફરતો હતો આ વખતે સરાસરી દશ વાગ્યાનો વખત થયો હતો. આ-કાશ કેવળ નિર્મળ હોવાથી ચંદ્રનો પ્રકાશ સ્વચ્છ હતો. અને તારાગણની દૃષ્ટી ચમકારા ભારતી શ્રદ્ધા રહિત માણસોના હૃદયમાં શિક્ષણ પ્રવેશ કરાવતી હતી. ધણાખરા લોકો પોતાના ઘરના ખાટલા ઉપાડી લાવીને જગમાલની મુલાખાતનો લાલ લેવાને તેમની પાસેજ પાથર્યા હતા અને તેમાં તેમાં બેશીને હવે શી વાતો થાય છે તે સાંભળવાને આતુર બની રહેલા હતા. વળી ટેકરી ઉપર ગામ હોવાથી આજીવજીવની ઘટ ઝાડી અને તેમાં સુગંધી પુષ્પ તથા વનસ્પતિયોને સ્પર્શાઈને દક્ષિણ દિશાથી વહન થતો પવન મંદ મંદ અને શીતળ આવતો હતો. તે ટેકરાના નીચાણમાં મોટી નદી વેહેતો હતી તેની તેની શોભા પણ અપૂર્વ દેખાતી હતી. નાહનાં નાહનાં અને નિચાં છુપડાંની બાહરે સ્વચ્છ જગોની કોઈ જુદીજ બલિહારી પેલા બ્રાહ્મણ મુસાફરને જણાઈ આ વખતે ગંભીરમત્ત અને તેની આજીવજીવના માણસોની સ્તત્ત્વ અને સુખી અવસ્થા જોઈને પેલા બ્રાહ્મણને ધણોજ સંતોષ થયો, તેમજ આ વખતે પોતાનું તમામ દુઃખ ભુલી ગયો; તેને આ લોકોનો પરિચય ધણોજ ઉત્તમ લાગ્યો, જેવીરીતે વિગટ ડુંગરાઓમાં નિવાસ કરનારા તપસ્વિ મુનીજનો મૃગનાં બગ્યાંના નિવાસથી પરમ આનંદ માની લેછે તેવીરીતે આ બ્રાહ્મણ મુસાફરને તાત્કાળિક આનંદ પ્રાપ્ત થયો; એટલામાં હોકકા પીતાં પીતાં ગંભીર મત્તે પોતાના સાથી મુસાફરને પ્રશ્ન કર્યો કે બ્રહ્મદેવ ! તમે શા વિચારમાં સ્તબ્ધ બની ગયાછો ! શું કાંઈ રસ્તામાં ચાલવાના પરિશ્રમથી હવે નિંદ્રા લેવાની ઈચ્છા રાખો છો કે શું ! કદાચ એમ હોય તો આ ગામના હજમ પાસે તમારી પગચાંપી કરાવું. અને શરીર ગદગદે એટલે થાક પણ ઉતરી જશે. પ્રિયભાઈ ! અત્યાર સુધીના પ્રવાસમાં કેટલીક વાતચિત રસ્તાની મુસાફરીમાં થઈ પરંતુ તમે પોતાનું નામ મને જણાવ્યું નથી.

બ્રાહ્મણે કહ્યુંકે માફ નામ વિનોદ શંકર છે. અને હું રાજનગરમાં રહું છું—આપે મારા શરીરને ચંપી કરવાને માટે જે કાળજી રાખી છે તેના માટે આપનો મોટો ઉપકાર માનુ છું પણ મને તેવી ટેવ પડીજ નથી, કેમકે હું બાલ્યાવસ્થાથી અત્યાર સુધીમાં ચાલતાં મુસાફરી કરવાને ટેવાઈ ગયો છું વળિ કસરતથી માફ શરીર પણ દ્રઢ થયેલું છે; માટે એ સંબંધી આપ કાળજી રાખતામાં આપની સાથે આ સમગ્ર માણસો પ્રત્યે જે વાતચીત

મતી હતી તે સાંભળીને હું મૌન રહ્યો હતો. અને મને આજના પ્રવાસમાં આપના સત્ સંગથી અને અત્રેની આજ હવા તથા ખોરાક વિષયથી આનંદ થયો છે.

એટલું સાંભળી જગમાલે કહ્યું કે પ્રિયભાઈ! આ ડુંગરી પ્રદેશમાં મક.ષ, બાજરી, જીર અને મચતી પેદાશ છે, ઘઉં અને તુવેરની દાળ અહિંયાં મળતી નથી. તો પછી કમોદના ચોખ્ખાને સ્પર્શમાં પણ પાંખીયે નહીં તેથી આ તરફના લોકો જાસ અને મકાઈના શેરલા ઉપર નિર્વાહ ચલાવે છે. અને ઢોરની પેદાશ વિશેષ હોવાથી દુધ, દહી, જાશ, માંખણ અને ધીંધ એ પ્રકારે પંચામૃતનું આ તરફ વિશેષ સુખ છે. જંગલમાં ખાવળનો, ધવનો, ખેરનો ગુંદ વિશેષ થાય છે. તેમજ કેટલીક વનસ્પતિઓ ઝાપડીના કામમાં આપનારી આ તરફ નીપજે છે. વનઉપવનમાં સેંકડો મણ મધ મળી આવે છે. અને હરણ તથા મૃચ્ચર્મ ઉંચી જાતનાં શિકારદારોએ મેળવી શકાય છે, મોટા મોટા કઢાવર વાધનો શિકાર કરવાથી તેના ચામડાં પવિત્ર બ્રાહ્મણોને શપન કરવાને માટે ઉપયોગી થઈ પડે છે. જગમાલે આ પ્રમાણે કહ્યું એટલામાં વિનોદ શંકર ખોલી ઉઠ્યો કે;

શ્લોક.

કાચઃ કાંચન સંસર્ગા દ્વત્તે મારકતિ ર્યુતિ ॥

તથા સત્ત્વં નિધાનેન મૂર્ત્વિયાતિ પ્રવીણતામ્ ॥૧૨॥

અર્થ.

ક.ચ જેમ સુવર્ણના સંગથી મરકત મણીની કાંતીને ધારણ કરે છે. તેમ સત્પુરુષના સંગથી સુખ પ્રવીણતાને પામે છે.

પ્રિય જગમાલ ભાઈ! આ વિકટ અને જંગલ પ્રદેશમાં આપે વિદ્યારથી અમૃતનું પાન કરેલું છે તેથી જંગલ પ્રદેશમાં નિવાસ કરનારોના અંગ હૃદય મેદાનમાં સુખેષ ળીજડું વાવેલર કરવાને તમારે પરિશ્રમ છે એમ હું અત્રેનો દેખાવ જોઈને કહું છું. અને આ જંગલ પ્રદેશ માટે માહારો કેવો અભિપ્રાય છે તે બાબત હું હવે પછી જણાવીશ પણ અત્યારે અત્રે નીવાસ કરનારાઓ ખોરાકને માટે ઘણા બાગ્યશાળી છે એમ હું અનુભવથી કહું છું.

મોટા મોટા નગરોમાં હાલની વખતમાં સત્યાનાશની દુઃખદાયક વેદીઓ તારે વિસ્તાર ધરાવે છે. અરે હાય ! મનુષ્ય માત્રની તંદુરસ્ત

જીંદગીમાં કદાચ સડો પેઠો છે એમ કહીએ તો ચાલે, કેમકે આ તરફની પાતળી છાશની બરોબરી રાજનગર કિંવા બીજા શહેરોમાં જે દુધ મળે છે તે દુધ કરી શકતું નથી. અર્થાત અત્રેની છાસ અને ત્યાંનું દુધ બરાબર છે.

જગમાલે કહ્યું કે હા, એ વાત બરોબરી છે કે હું તથા દીવસ રાજનગરમાં રહ્યો યદ્યપિ મને દુધનું સુખ મળ્યું નથી. કારણકે દુધમાંથી સંચા માર્ગે તમામ મનાઈ કાઢી લેવામાં આવે છે. તેથી તે દુધ કેવળ ફીકું અને નિઠારા વીનાનું પાણી જેવું હોય છે. તેવું દુધ ઘણા લોકો વેચવાને માટે તાપડીયો બરી બરીને લઈ જાય છે અને બેંશનું શુદ્ધ તથા ચોખ્ખું દુધ છે એમ વિશ્વાસ આપીને જેને તેને વેચાથી આપે છે. અને બમણા પૈસા પેદા કરે છે આમ થવાથી તે દુધ ખાનારને કોઈ પણ રીતથી સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી. તમે અત્રેનું ચોખ્ખું દુધ ખઈને સતોષ પામ્યા હશે.

વિનોદ શંકરે બે હાથ ઉંચા કરીને કહ્યું કે, અમૃત સમાન દુધનો ખોરાક ઘણી મુદતે હું આ ગામમાં પાચ્યો છું. અને તેટલજ માટે મને આ વાત છેડવાની ઈચ્છા થઈ છે. કદાચ તમને એમ શંકા થશે કે રાજનગર જેવા વિસ્તાર વાળા શહેરમાં વિદ્વાન નિતિજી, ચિકિત્સક, દર્ધિદર્શી તથા દરેક વસ્તુના તત્ત્વનું નિદાન કરનાર ઘણા વસે છે છતાં તેવા સંચાથી નિકળેલું નિર્સત્વ દુધનો ઉપયોગ શા માટે કરે છે તથા તેવું સત્ત્વ વિનાનું દુધ કરી નાંખવાને સંચાનું મંડાણ શા માટે કરવા દે છે ! તેનાજ જવાબમાં હું એમ કહું છું કે જેઓ પોતાનું જીવન જાળવવાને કાળજી રાખતા નથી તેઓ દેશનું કદ્યાણુ શી રીતે કરી શકશે. જેઓ પોતાના હોકરાને બાબરીનો ટુકડો આપવાને સમર્થ નથી તો પછી તેઓ કોઈ પવિત્ર સંત અતિથાને ભોજન શી રીતે કરાવશે ! અરે હાય ! તેઓ કાંઈજ સમજતા નથી એમ કહીએ તો ચાલે કારણકે દુધમાં કેવા ગુણ રહેલા છે તેના માટે બાવમિશ્ર પંડોતે બાવપ્રકાશ નામનો મોટો વૈદકનો ગ્રંથ રચ્યો છે તેમાં દુગ્ધવર્ગમાં દુધને માટે લખે છે કે દુધ મધુર છે, સ્નિગ્ધ છે, વાયુને તથા , પિત્તને હરનાર છે, દસ્ત ઉતારનાર છે, વિર્યને તુરત ઉત્પન્ન કરનાર છે, , ટકું છે, સર્વ પ્રણયોને અનુકુળ છે, જીવાડનાર છે, પુષ્ટિ આપનાર છે, , બળ દેનાર છે, બુદ્ધિને સારી કરનાર છે, મૈથુન શક્તિને ખુબ વધારનાર છે, જીવાનીને સ્થિર રાખનાર છે, આયુષ્ય વધારનાર છે, ભાગ્યાને સાં- , ધનાર છે, રસાયન રૂપ છે, અને રેચ, વમનક્રિયા તથા બસ્તી ક્રિયાની , પેઠેજ ઝોજ (સામર્થ્ય)ને વધારનાર છે. જીર્ણવરમાં ગાનસિક રોગમાં , શેપમાં, ચુર્કામાં, બ્રમમાં, સંઘ્રણીમાં, પાંડુરોગમાં, દાહમાં, તરશમાં,

વાંચો !! વાંચો !! એકવાર જરૂર વાંચો !!

ચાલુ જમાનાના શોખીન ગૃહસ્થો તેમજ આનુઓને
ખાસ વાંચવા લાયક.

આધુનિક આર્ય ધરસંસાર, આર્યની ખુશી અને ખામીઓના આબેહુજ
ચિતાર સાથે આઠ ભાગમાં પ્રકટ થતી એક નવિન રસભરી નવલ કથા.

કુંદન અને કુસુમ.

લેખક-રણછોડલાલ માહાસુખરામ ત્રિવેદી. પ્રકાશક-હરીભાઈ દલપતરામ પટેલ.

આ રસભરી નવલ કથામાં સંસાર વ્યવહારની અવનતીના કારણ-
રૂપે મનાતાં બાળલગ્ન, વૃદ્ધલગ્ન, દ્વિત્રિયાલગ્ન, ઠન્યાવિકૃત્ય અને પુનર્લગ્નના
વિષયોના કેન્દ્ર બિન્દુની કલ્પનાના પ્રદેશમાં કુંદન અને કુસુમ પાત્રો
કદપી તે દ્વારા સુધારાના સપાટ, કુળ ભેટાઈના કલ્પના, જમાનાના
અપાટ, અર્ધદગ્ધ કેળવણીના ફળેતા, પ્રેમની શુભી ને હૈયાનો હોળીના
આચાર વિચાર ઘણી સરસ ભાષામાં ખુબી ભરી રીતે આબેહુજ ખતાવ-
વામાં આવ્યા છે. તે સાથે આધુનિક આર્ય ધરસંસારનું પ્રતિબિંબ સારી
રીતે પાડવામાં આવ્યું છે.

આ નવલકથા એટલી બધી રસિક છે કે તેનાં થોડાંક પાનાં વાંચ-
તાંજ વાંચકોના મનમાં પુરેપુરી વાંચવા જીજ્ઞાસા ઉત્પન્ન થશેજ એમ
એમ આત્રીથી કહીએ છીએ. એક વખત મંગાવીને વાંચવા અમારી
ખાસ સલામ છે.

પ્રથમ ભાગ કીંમત. રૂ. ૦-૧૨-કાચા પુઠાની. } અને ભાગ એકઠા કીંમત
બીજો ભાગ કીંમત. રૂ. ૦-૧૨-૦ કાચા પુઠાની. }

રૂ. ૧-૮-૦ પાઈ આઈ-ડીંગ.

મળવાનું ટુકાણું.

શુકસેતર હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ.

ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ.

જાતીના દરદમાં, શુળમાં, ઉદાવર્ત નામના રોગમાં, ગોટામાં, નાભીનીચેના
 , રોગમાં, અશમાં, અમ્બ્રગિત્તમાં, અતિચારમાં, યોનીના રોગમાં, શ્રમમાં,
 , આનામાં, અને ગર્ભઆવમાં, દુધ સર્વદા હિતકરી છે, જેઓ બાલક,
 , વૃદ્ધ, ક્ષતવાળા, ક્ષીણ થએલા ભુખથી દુર્બળ થએલા, કે મૈથુનથી દુર્બળ
 , થએલા હોય તેઓને માટે દુધ સર્વદા અત્યંત હિતકરી છે. ”

આ પ્રમાણે ગાયના, ભેંશના અને બકરીના દુધ માટે જુદા જુદા
 ગુણ બતાવેલા છે. તેમાં ગાયનું ધારણુ દુધ એટલે શેઠ કઢયું દુધ (તર-
 તનું દોહેલું ક્ષીણવળું બળુ હોય તે) કેવળ બળ આપનાર અને હલકુ છે.
 તેમજ મિદાશમાં અમૃત સમાન છે.

પ્રિય મિત્ર ! જન્મ થયો ત્યારથી મરતા સુધીને માટે દુધ શારિરિક
 સંપત્તિનું કેવળ રક્ષણ કરનાર આ ભુમિ ઉપર અમૃત ઠહેવામાં આવે છે.
 છતાં જ્યારે તેમાંથી સત્ત્વ ખેંચી લેવામાં આવે છે ત્યારે ઉપર બતાવેલા
 ગુણ તે દુધમાં રહેતા નથી.

કેટલાક વૈદ્યોનો મત એમ છે કે તે નિર્સત્ત્વ દુધ બાળકોને માટે હિત
 કારક છે. તે વાત કદાચ માનવા જેવી છે તો તેને બદલે બાળકોને માટે
 બકરીના પાશર દુધમાં બીજુ પાશર પાણી રેડીને તે પાણી અમ્મોથી બાળી
 નાંખીને બાકીનું રહેલું પાશર દુધ હોય તે દુધ બાળકને આપવામાં આવે
 સર્વ પ્રકારે હિતકારક છે.

આ આર્ય ભુમિ ઉપર જુદા જુદા પ્રદેશમાં આબ અને હવાનો જુદો
 જુદો ગુણ રહેલો છે. જ્યાં ટુંગર અને વિકટ ઝાડી છે તથા નદિયો તળાવો
 અને પર્વતો ધણા હોય છે; અને તેવા પ્રદેશમાં કમળો પ્રપ્રુક્તિ થતાં હોય
 તથા હંસ, સારસ, કારંડવ અને ચક્રવાક આદી પક્ષીઓ ધણા હોય સસલા,
 સુવર, ખાડા, રૂનામના મૃગ અને રોહી નામના મૃગ ધણા હોય, તેમજ
 ઝાડ અને ટુલ, તાડ, ધાન્ય, ફળ, ચોખા, કેળ અને શેરડી વીગરે ધણી
 થતી હોય તેવા દેશને અનુપ પ્રદેશ કહેવામાં આવે છે. અને તે પ્રદેશમાં
 વાયુ અને કષ્ઠ સંબંધી રોગો વિશેષ થાય છે.

જે દેશ આકાશની પેઠે સ્વચ્છ હોય, ઉચો હોય, જેમાં ઝાડ અને
 પાણી થોડાં હોય, જેમાં ખીજડા, કેરડા, બીલી, આકડા, પીલુ, અને બોર-
 ડીયો ધણા થતાં હોય હરણુ, એરણુ, મૃગ, રીંછ, છાંટણાવાળાં મૃગ, ગોકણુ
 મૃગ તથા ગધેડાં ધણાં હોય તેમજ ફળો ધણાં જાંઘીયાં થતાં હોય તે દેશને
 જંગલ દેશ કહેવામાં આવે છે તેવા પ્રદેશમાં વાયુનો કોપ વિશેષ થાય છે.

સાધારણુ મિશ્ર દેશમાં પીત્ત અને કફની સમતા રહે છે. આ પ્રકારે

ખાસ દેશનાલાભાર્થે.

જરા વાંચો

ને વાંચાવો.

હમારે ત્યાં નીચે મુજબ સુદ્ધ અને દશી માલ મળે છે.

સાચુઓ નહાવાના તથા ધોવાના, કીંમત માલ પ્રમાણે ડરમોટાન	
ચામડીનાં સર્વ પ્રકારનાં દુઃખ નિવારનાર	કી. રૂ. ૦—૮—૦
ખમ, લુખસ, દાદર માટે અક્ષીર ગોટી ૧ ના	„ ૦—૪—૦
કેમદર (કપૂરનો) ગર્ભી માટે અક્ષીર પેટી ૧	„ ૦—૬—૦
અત્તરનો પેટી ૧ ગોટીકનાના	„ ૦—૮—૦
અત્તરો સર્વ પ્રકારનાં તથા સ્વદેશી સેન્ટો ઉંચાં તેલો હીનો,	
મોધરો, ગુલાબ, નારંગી, ચંપો, ચંબેલી સુદ્ધ હીલું આંગ-	
ળાનું તેલ આટલી ૧ ની કીંમત	„ ૦—૪—૦
સ્વરૂપ વિલાસ હેર ઓછલ આટલી ૧ ની કીંમત	„ ૦—૧૨—૦
લાવણ્ય વિલાસ „ આટલી ૧ ની „	„ ૦—૮—૦
સુમદ્રા વિલાસ „ આટલી ૧ ની „	„ ૦—૬—૦
લાઈમજ્યુસ } આટલી ૧ મોટી „	„ ૦—૫—૬
„ } આટલી ૧ નાની „	„ ૦—૩—૬
વીજળોક દાંત મંજન દાંતના સર્વ રોગોપર સરસ	„ ૦—૪—૦
દાદરનું અક્ષીર મલમ રૂબી ૧ ની કીંમત	„ ૦—૪—૦
ઠંડસીરક ખાંસને નાશ કરતા અક્ષીર	„ ૦—૧૨—૦
ખરજવું, ચાંદી, નાસુર વીગરે સાફ ગલમ.	„ ૦—૪—૦
ડીલવોટર (સવાનું પાણી) બચ્ચાંને સાફ.	„ ૦—૪—૦
ફીવરમીક્ષયર તાવ માટે દવા	„ ૦—૪—૦
એગ્યુમીક્ષયર ગમે તેવા જીના તાવ માટે.	„ ૦—૧૨—૦
લુખસને નાસ કરનાર દવા સોલી ૧	„ ૦—૨—૦
વૌર્ય વૃદ્ધક ગુટીકા ધાતુ પુષ્ટીની દવા મોટી }	„ ૧—૦—૦
નાની }	„ ૦—૮—૦
મહાકરક નીવારક દવા ફકત એકજ પણ ગુણુ અનેક }	„ ૦—૮—૦
	„ ૦—૪—૦

આ સીવાય તજનો અર્ક, વરીઆરી, પીપરમીન્ટ, અજમાનો લવીંગનો વીગરે સર્વ પ્રકારનો અર્ક તથા ટુક્કો તથા ચોખ્ખુ તરપીટાઇન કપુર તથા બરાસ સરખતો સસતા અને સરસ મળે છે માટે મુલાકાત લેવા ખાસ બલામણુ છે ઠગાવવાનો ડર નથી પરદેશી ઝોરડર ઉપર પુરતુ ધયાન આપવામાં આવે છે. પત્ર વહેવાર નીચેને સરનામથી કરવો.

એચ. સી. આયુ એન્ડ કો.

ધીરમસારોડ—અમદાવાદ.

જુદા જુદા પ્રદેશમાં આજ હવાને કુદરતિ રચનાને લીધે તે તે પ્રદેશમાં ખો-
ગકનું પણ ધોરણ તેવુંજ કરવામાં આવ્યું છે; કાકણ પ્રદેશમાં ઊંચ અને
ભાત ખાવાનો નિરંતર રીવાજ રહેલો છે. કાશા મથુરા તરફ મિષ્ટ પદાર્થ
ઉપર રૂચિ રાખનારા હોય છે. ત્યારે આ પ્રદેશમાં મગ્ગ અને ઊંચનું
શેવન જે કરવામાં આવે છે તે યથસ્થિત છે. યદ્યપિ ગાયનું દુધ વીગરે
સર્વ પ્રદેશમાં અને આખી સૃષ્ટિમાં સરખી રીતે જીવનને બળ આપનાર
અમૃત સમાન છે. યદ્યપિ તેવા શુદ્ધ અમૃતનો લાભ અમે રાજનગર નિવા-
સી તથા ખીજા મોટા મોટા શહેરના રહેનારા જરાબર રીતે લઈ શકતા
મથી તેથી અમાર કમનશીબ છે.

હોકો ગમડાવતો ગગડાવતો જગમાલ ખોલ્યો કે હે બ્રહ્મદેવ ! આ
પ્રદેશમાં તેવો ધધો કરનાર આવે તો તેને નવટાંક પણ દુધ આપ્યે નહી
એટલે તે માણસ સંચાને માથે ઉપાડીને ભલે ચાલ્યો જાય તેની અમે લેશ
પણ પરવા રાખતા નથી. કારણકે રાજનગરનું એકજ વખતે દુધ ખાધને
પછીથી મ્હેં પ્રતિજ્ઞા લીધી છે કે તે નગરનું દુધ ખાવુંજ નહી. એટલામાં
તે ગામનો મુખી પટેલ પથુમાટે પ્રશ્ન કર્યો કે સાંચાવાલા દુધમાંથી મલાઈ
કાઢીને પછે એનું વ્યય કરતા હશે વા ?

તે પ્રશ્નના ઉત્તરમાં બ્રહ્મદેવે ઉત્તર આપ્યો કે જેવી રીતે દુધમાંથી
મલાઈ જુદી કરવાના સાંચા છે. તેવી રીતે મલાઈમાંથી માંખણ બનાવવાના
સાંચા પણ જુદા હોય છે. તેને ડેરી કહે છે. તે ડેરી વાલાઓ પાસે માંખણ
બનાવવાના સાંચા જુદી પ્રકારના હોય છે. તે તરફ મલાઈના ડબ્બા બરીને
નામ છે અને તેઓ તેમાંથી માંખણ કાઢીને દેશ પ્રદેશ તરફ મોકલી દે છે.
અને મલાઈનું માંખણ બનાવતાં જે ઊંચ નીકળે છે. તે ઊંચનાં પીપ
બરી મુકે છે તેમાંથી દેરીવાળા એક પૈશાનો એક ધડો બરીને વેચે છે. પણ
તે ઊંચ કવળ સત્વ વિનાની તથા કાઈ પણ ચિકાશ વિનાની છતાં પાણી
જેવી હોય છે.

ઓય મારા બાપલીયા ત્યારે શું શેહેરી મોકા એવી ઊંચ ખાધને
જગાહાં મારતા હશે કે ! અરે રાગ રામ, એવું ખાધને ટાંટીયામાં ભેજો
વ્યય રહેતો હશે ! ઓ બરમ દેવ મહારાજ ! પેલા દેરીવાલા માંખણ બ-
નાવીને તેનું વ્યય કરતા હશે ! પથુખાંચે આ પ્રમાણે પ્રશ્ન કર્યો.

વિનોદશંકરે જમણા હાથ ઉંચો કરીને વાતની સરવાત કરી કે હાલ-
નો જમાનો જુદાજ રંગદંગનો છે. સંવત અઢારસેના સૈકામાં આવો જમાનો
નહોતો, તે વખતે મનમાન્યો વરસાદ પડતો હતો, ગામડાઓમાં દુધ આપ-

શરીરને સાચવનાર ચોખ્ખું ધી ! ચોખ્ખું ધી !!

જન્દગીને જાળવનાર.

માતા સમાન.

ચોખ્ખું ધી.

જેવી રીતે કાળે કરીને ખાંડની બનાવટને માટે તમામ ભાગ્યેયને ખાત્રી થવા લાગી છે અને તેના પરિણામમાં દેશી ખાંડ વાપરવાને ઇચ્છા થઈ છે તેવી રીતે ધીધને માટે પણ ખસુસ સમજવાની જરૂર છે. અમે અમારા વેપારને મજબુતી આપવાને કે ગ્રાહકો કબ્બા કરવાને ઇચ્છા રાખતા નથી. પણ ચોખ્ખું ધી વ્યાજબી કિંમતે આપીને દેશ શેવા બજાવવાનો અમારો દ્રઢ હેતુ છે. અને તે હેતુમાં ધી સંબંધી ખાત્રી કરવા સારું સંવત ૧૯૫૬ ની સાલમાં ગુજરાત પ્રદેશમાં જે હાથરસનું ધી દૂર્ગંધ આપનાર, ચીકાશ વિનાનું, અને શીકું છતાં તેમાં અનેક જાતના પ્રાણીઓની ચરખીના મિશ્રણ વાળું હજારો મણ ખપી ગયું. સમગ્ર ઉત્તમ ધી નહીં મળવાનું કારણ હતું.

ત્યારે હાલ જે ધીધ હોદ્દામાંથી જુદા જુદા ભાગમાંથી આવે છે. તે ધીધમાં જુદી જુદી જાતનો ભેદ રહેલો છે.

પણ અમે તો પોરબંદરના કેટલાક ફગદ્રુપ ભાગમાં સુરતની હદમાંના કેટલા વિભાગમાં તથા ગુજરાતમાં કડી પ્રગણના કેટલાક ભાગમાં તેઓ પોતાના ઢોરને કપાસ ખોળા વગેરે ખોરાક આપે છે. અને તે ઢોરથી ઉત્પન્ન થએલું ધીધ ચીકાશવાળું, સ્તીગ્ધ, શુષ્કવર્ધક, ઉદગમિત પ્રદિમ કરનાર રૂચી ઉત્પન્ન કરનાર અને સુવાસ સહિત દાંળાદાર ધીનો જયો અમે અમારા વિશ્વાસુ એજન્ટોથી ભેગો કરીએ છીએ. અને તે માલને માટે અમે પોતેજ પુરી રીતે ખાત્રી કરીને અમારા લાયક ગ્રાહકોને વેચાથી આપીએ છીએ માટે આ અમારી કંપનીમાંથી જેઓ જથાથી માલ લેવાયશે તેઓ પોતાના ચોખ્ખા અને નેકી ભરેલા ઉદ્યોગમાં કીર્તી પામ્યા શિવાય રહેશે નહીં અને અમારા તરફથી અપાયલું ધી ખાશે તે જરૂર ફરીથી અમારા માલને ખરીદ કરવાને પોતાનો તક ચુકશે નહીં.

જેવી રીતે અન્તનો ખોરાક હમેશાંને માટે છે તેવી રીતે ધીનો પણ એવો અને રીતસર નિળાનો ખોરાક છે. જેઓ વૈદીક શ અને જાણનાર સુદ્ધિવાન પુરૂષો છે તેઓ પોતાની તન્દુરસ્તી જાતી રાખવાને માટે આ અમારી સુચના ઉપર ધ્યાન આપ્યા શિવાય રહેશે નહીં.

ઠેકાણું.

શા. અમરતલાલ મોતલીલાલ.

ધી સપ્લાયર્સ એન્ડ કમીશન એજન્ટ્સ લવાર ચાલ તવવાળા બીલ્ડિંગ

દુકાન નંબર ૧૫

પોરબંદર નંબર ૨.

મું. સુઆઈ

નારાં પ્રાણી સમગ્ર અને ધણુ જથાવાળા હતાં તે વખતે સાંચા કેડેરીનું નમ સ્વને પચુ જોવામાં આવતું નહોતું તે વખતે નર અને નારીઓના શરીરની શક્તિ સમગ્ર હતી, તે વખતનાં વિશેષ રોગનો ઉપદ્રવ નહોતો અને દુઃખ કેવળ દ્રઢ ચે.પુ. મળતુ હતું તે લાભનો નાશ થયો જેથી જ-મનો સ્વપ્નની માફક ફરી ગયો. હાલના જમાનાની જનજન મોટા વિસ્તાર વાળી પથરાઇ ગઈ છે, આપણા આર્ય નિવાસીઓના ખોરાકમાં અને આખ હવામાં જેવો ફેર છે તેવી રીતે પ્રજાતાત્ય પ્રદેશ વાસીઓના ખોરાકમાં અને આખ હવામાં ફેર છે. તેમજ તેઓની નિર્મળ તથા સ્વચ્છ રાજ્ય સત્તા આ પ્રદેશ ઉપર હોવાથી જો કે હીંદ પ્રજા કેવળ નિશ્ચિંત અને સુખી છે, તેમજ તેમની કૃપાથી વિદ્યા ગુરુ ગુણ તથા ઉદ્યોગ હુન્નર આદીકનો વિશેષ લભ પ્રાપ્ત થયો છે. વલ્લિ તેમના ખોરાકની સાથે સાંમેત્ર થવાપણું આપણા હિંદનિવાસીઓએ પણ સ્વીકાર્યું છે, તેથી ધમધોઝાર વ્યાપાર સ્થાન મોટા નગરોમાં પારસી, ધરાની, કીરાનો, વાહુદી, ખ્રોસ્તી અને યુરોપિયનનો ધણો સમુદાય હોવાથી તેઓ ખીરકુટ અને ડબ્બ રોટીની સાથે ધાંધને બદલે માંખણ ખાતાને રીવાજ પસંદ કરેલો છે તેથી આ હીંદ પ્રદેશમાંથી હ-જારો મણુ માંખણુ તૈયાર થઈને જવા ત્યાં હોટરોમાં તથા તેના એજન્ટના વેતારીઓ બગી દેરીવાલા તરફથી તૈયાર થએલું માંખણુ જાય છે. જેમાં તેમને સારો નફો મળે છે. એટલે તે એક રૂપીયાનું સરાફરી પુણા બશેર કિંવા તે ઉપર નવટ કનુ આપે છે વખતે નવ જાને સત્ત આપે છે અને વખતે આઠ જાને સત્ત આપે છે. આ તરફ જારે મગજબ ગાયો બેશો નો જયો હો ત્યાં એક રૂપીયાનું તાળું ધી સુગંધીદાર સ્વાદિષ્ટ અને સ્વચ્છ ત્રણશેરનુ આપાછે. ત્યારે તેના દરજ્જે માંખણુ મોંધું પડે છે. જો કે તેમાં છાશનો ભાગ પણ હેવ છે. તેની બનાવટમાં ગિરોગી રંગ મિશ્રીત કરે છે. વળી ક્ષારવાળું પાઉર ઉમેરે છે. તેથી વજનમાં પણ ફેર થતાં માંખણુ વેચનાર માણસ થોડી મુદતમાં પૈશાદર બની જાય છે. આ તમામ પરી-ણામ તે માંખણુનો વધારે ઉપયોગ હોવાનો થયો છે. અને તેના પરિણામથી આપણા હિંદમાં નગર નિવાસી જનોને માટે દુધમાંતો સલામતશની પાટીજ વળી ગઈ છે. અને તેને લાંબે દહાં પણ તેવુંજ થાય છે તો પછી છાશમાં શાનો લજાવાર હોય !

આ હકીકત સાંભળીને આખહવાથી તથા સ્વચ્છ દુધના ખોરાકથી જેના શરીરના મસલસો મજબુત છે. તથા જેનું દ્રઢ તથા કઠવર શરીર છે એવા પચુખાંચે માથુ ધુણાવીને કચ્ચું કે અરે રાગ રમ તમે તો

મહા દખ્ખી યે જ્યામો અરે પરણુ ! હું પણ આ જગતના પેદા કરતા પહે એવું માગુછું કે ફરીથી મને માણહનો જનમ આણે તો આ ગામ-માંજ આવજો પણ એવા શહેરમાં આવતો નહીં; પણ એ ભરમદેવ ! દુધના જેવું અગરત આ દુનિયામાં મ્યાં છે ! છતાં માફ એટું જાણે દુધમાં સાંચાથી વગગ પેદાનો હોય તો તમારા શહેરી શેઠીઆઓનો બંદોબસ્ત મ્યમ કરત નથી ! અમારા ગામમાં એવો હાંચો આવે તો તે સાંચાના ક-કડા કરી નાંચીને નદીના ધરામાં હડસેલી મુચીયે પણ એવું દુઃખ અમેતો ભેગવીએજ નહીં.

જેઓ જાદુગીરપી અમુલ્ય રત્નને ખોદને કાળજાએપી મિથ્યા દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરવાને તળપી રહ્યા છે તેવા લોભિષ્ટ શુદ્ર જીવો થોડી મુદત જીવીને મર્યું છે. અને ઉપાહત કરેલો પૈશા કોઈળીએજ ધમી જાય છે. જેવી રીતે મધ માખી મધપુડો બનાવીને અને અનેક પુષ્પના મકરંદનો સુ-ગંધી રસ ખેચી અત્યંત પરિશ્રમ કરીને મધ ભેગું કરે છે, છતાં પોતે તેનો ઉપયોગ કરતી નથી અને છેવટે વાધરી લોહા તે મધપુડામાંથી સ્વચ્છ મધ નીચેવાં લે છે તેવી રીતે જીવન વધારનાર દુધરૂપી અમૃતમાં દ્રવ્ય લાલચુ ભોક્ષા ધુળ નાંખવાને તત્પર થએલા છતાં તે અમૃતનું સુખ પોતે તથા ખીજને નહીં આપતાં આખરે નિસ્તેજ શરીરવાળા અશક્ત બનેલા અને અનેક દુઃખદાયક રૂઢીમાં ફસાઈને અર્થ દાધ થઇ ગએલા ચિંતારૂપી ચિંતાનાં બજેલા લાંબુ આદુખ્ય અને આરોગ્યતાનું સુખ નહિ ભોગવતાં જ-લદીવી મર્યું પામે છે; એ તમામ પરીણામ દ્રવ્ય લોભથીજ દુધના ખીજા-ડનો છે. આ પ્રમાણે વિનોદશ કરે પોતાનો કાબિપ્રાય જણાવ્યો.

સત્સંગવડે કરીને જેનું હૃદય રાગદ્વેષ વિનાનું છતાં પરાપકારમાં ઉ-ત્સાહી છે. અને જેનું શરીર ગળ અપ્રતિમ છે એવા જગમાલ દાકોરે ઠહું કે હે ભાઈ, આશારૂપી મુગમાંથી લોભરૂપ અંકુર જેઓના હૃદયમાં કુટ્યાં છે તેઓથી કંઈ જુદુજ થાય છે. આશા અને લોભ વિનાનો દુનિયામાં કોણ છે ! તો પણ તેમાં બે પ્રકારના ભેદ છે. એક તો જે આશા અને લોભથી દેશનું અકલ્યાણ થતું હોય તો તેવી આશા અને લોભવૃત્તિવાળો વિવેશ નિંદાને પાત્ર થાય છે. જુવો કે

શ્લોક.

લજ્જેત્વં મધ્ય સિન્ધૌ ગિરિવર શિખરે ત્વંચાતિષ્ઠ પ્રતિષ્ઠે ॥

શાન્તે પ્રાન્તે દિશાન્તે કુરુ વસતિ મહોર્ગવ સર્વો ભવાધુ ॥

તેજ પાતાલ મૂલં ભુજ ભુવિ ભગવન્માનમા નામતેઽસ્તુ
પ્રેમ્ણૈ કામાશ્રયંતિ સતત મહમિમાં તુર્ણમાશાંશ્રયિણ્યે
અર્થ.

હે લજ્જા ! તું સમુદ્રમાં ડુબીજ; હે પ્રતિષ્ઠા ! તું પર્વતના શિખર ઉપર રહે; હે શાન્તી ! તું દિશાના પ્રાંતમાં નિવાસ કર, હે ગર્વ ! તું હવે તરતજ અદ્ય થઈ જા, હે તેજ ! તું પાતાળના મુળમાં જા; હે ભગવાન માન ! પૃથ્વીમાં તાહાશ નામજ રહેશે નહીં કારણકે હવે હું એક પ્રેમથીજ આશ્રય કરનારી આ આશાને! આશ્રય કરીશ.

આ શ્લોકમાં જે હેતુ જતાવ્યો છે તે કેવળ આશાના અને તેથી કુટેલા અંકુરરૂપ મોહના તરંગમાં ફસાયેલા માણસની વૃત્તિનું દર્શન કરાવ્યું છે. લજ્જાને સમુદ્રમાં ડુબીજ એમ કહે છે. અર્થાત્ સોબિષ્ટ આશાવાળો માણસ લજ્જાની પરવા રાખતોજ નથી માત્ર ધન ઉપાર્જિત કરવામાં બહેને નિસંજ બનવું હોય તો ખેશક તેવોજ બનવાને તેને વિચાર આવશે નહીં, પ્રતિષ્ઠાને પર્વતના શિખર ઉપર મોકલી દે છે. અર્થાત્ કિતિને બહે કલંક લાગે તો પણ તેને માટે લેશ પણ જેને કાળજી નથી. શાન્તીને દીશાઓના ભાગમાં જતી રહેવાને કહે છે. અર્થાત્ સોબ અને તૃષ્ણાના આવેશમાં ધૈર્યતાનો નાશ કરવાને તે તત્પર થાય છે અને ગર્વને અદ્ય થઈ જવાનું જ્યારે કહે છે ત્યારે તે ઉપરથી સમજાય છે કે પોતાના સગાં સહોદર તથા સ્વમામ નિવાસી માટે તથા સ્વદેશ હિતને માટે જે મમતા તથા ગર્વ રાખવાની જરૂર છે તે મમતા અને ગર્વનો ત્યાગ કરીને નિર્ગર્વ બનેલો અપમાન પામતો આશાની મર્યાદામાંજ તે સુખી રહે છે અર્થાત્ જે પોતાનાજ સ્વાર્થને પ્રિય માનનારો તૃષ્ણાની મર્યાદામાં જીવનના રક્ષણનું રહસ્ય જાણી શકતો નથી. તેજ પ્રમાણે ચાલુ જમાનાની બોહોળી જમીન ઉપર વ્યાપાર દર્શન નાટ્ય કુતુહલ જે થાય છે તે કુતુહલમાં કલ્યાણ કે અકલ્યાણ વિગેરેનો સારા સાર જોનારા માણસો માત્ર જોઈનેજ તે નાટ્ય સ્વરૂપને સ્વિકારે છે. તેવો રીતે બહેને કદી વ્યાપાર ઉદ્યોગને માટે દુધમાંથી મત્તાઈ નીકળી ગયેલું દુધ તમામના પિવામાં આવે તેના માટે વ્યાપારીને કાંઈ શીકર રહેતી નથી તમને કદી જરૂર હોય તો તમારે ત્યાં ઉત્તમ ગાયો બેંશો રાખો અને તેને ઠપાસીયા ખોળ વગેરે સારો ખોરાક આપીને દુધનો ઉપયોગ કરો તો તેમાં કોઈ આડેઆગ શકતું નથી.

મનોરજન્યના તાત્પર્યમાં આખી સૃષ્ટિનો સમાવેશ છે અને તે મનોરજન્ય

એટલા બધા વિસ્તારવાળું છે કે અનંત કોટી ગ્રહોનો કદાચ કાળે કરીને ગણતાં પાર આવી શકે પણ મનોરાજ્યની મર્યાદા કેવળ આકાશની માફક અનંત છે. યદ્ય તેવા મનોરાજ્યમાં વ્યાપારની સંકલનામાં એવી બસિહારી છે કે જેમાં ખાસ ગરજની જરૂર રહેલી છે.

હિંદના લોકોનું ઉદ્યોગ જીવન માત્ર અનાજ કપાસ અને અરીસુ ધ-
સાદિક વનસ્પતિ ઉપર રહેલું છે. સારે તે સમયને ઉદ્યોગ અને હુન્નરકળા
રૂપી બળવાન યોદ્ધાઓ ધસંડીને લઇ જાય છે.

પતંગીયા જેવાં શુદ્ધ પ્રાણી દીપકની જ્યોતી જોઈને યા હોમ કરીને
તેમાં પડે છે તે તમાગ પતંગીયાની મુર્ખાઈ છે કેમકે દીપક કાંઈ તેમ
કરવા તેવા પ્રાણીને કહેતો નથી.

તેવી રીતે હુન્નર અને ઉદ્યોગ કળારૂપી બળવાન યોદ્ધાઓના મોહક
પ્રકાશમાં નિર્બળ શુદ્ધ જીવો પોતાનું અદ્ય જીવન સાથે લઈને તેમાંજ પડી
મરે છે તેમાં તે હુન્નર અને ઉદ્યોગ કળારૂપ યોદ્ધાઓનો કાંઈજ દોષ નથી.
ઉદ્યોગ હુન્નર અને કળા એ કાંઈ અલબ્ધ વસ્તુ નથી તે કંઈ પરબ્રહ્મ પર-
માત્મા નથી પણ તે વસ્તુને સંપાદન કરવાની શક્તિ અનુભવી મન ઉપર
રહેલી છે.—દરેક પદાર્થના તત્વને જાણવાને વિચાર કરવાની શક્તિ વિચાર
દ્વારાએ મનમાં રહેલી છે. અને તેથી કરીનેજ જ્યાં લાં હુન્નર અને
કળાનો જન્મ થયો છે. જ્યાં તેનો જન્મ થયો છે ત્યાં જમનો રાજ્ય-
રૂપી મેદાનમાં ઉત્તમ પુખ્તોના બાગમાંથીજ ઉત્પન્ન થયો છે. અને
તે સમય બક્ષિસી કુદરતિ રચના સાથે અનુભવિ મનના સંકેલન હેલન
પ્રયોગ ઉપર રહેલ છે. સારે તે સમય વાતનો આ ચાલુ જમાનાની બસિ-
હારી માટે કદાચ આપણે હવે પછી આગળ જતાં કાઠીશું પણ એટલુંતો
ખરૂંજ કે ઉદ્યોગી હુન્નરી અને કળાવાન સત્પુરુષોના પ્રબળ સમર્થ ને આ-
ધીય થએલા દ્રવ્ય માટે ફાંફાં મારનારા. ના જોઈએ અને પોતાના જીવનની
પુખ્તી નહીજાણનારા અદ્યપત વેપારીયો ઉત્તમ પ્રકારના દુધમાંથી સત્વ ખેંચીને
તે દુધને નિર્માલ્ય કરે છે.

એટલામાં પથુ ખાંટે કહ્યું કે ઓ બાઈસાહેબ જો કદાચને માંખણ
જોયતુ હોય તો આં નથી મળતુ જેટલું જોઈએ તેટલું માંખણ મળે
છમ છે. જીવો કે એક રૂપીયાનું અઢી શેર ધીધ આલીયે તીના કરતાં
હેંડોને અમે જેવું જોઈએ એવું બસેરનું માંખણ ચોખું આલીએ છીયે
અને વળી સાંચાના કરતાં પણ સવાઈ માલ આલીશુ તો પછી એ નકામું
ધતિંગ ચેણું કયું હશે

॥ વન્દેમાતરમ્ ॥

નિર્ભયતાથી નિરોગી થવાયે તેવો અનુભવ સિદ્ધ ઉપાય.
આ આર્ય ઔષધ અમારા ગુરુવર્ય ધન્યંતરી સ્વરૂપ સ્વર્ગસ્થ
રાજવૈધ. ઝંડુભટજીની અનેક શોધમાંની એક ઉત્તમ શોધ.

જંદગીને જાળવનાર.

કેશરી જીવન.

આ સ્વાદિષ્ટ ચાટણ સ્ત્રી, પુરૂષ અને બાળકને ખાસ સેવવા
લાયક છે. ગુણમાં ગમે તે કારણથી લોહી વિર્ય બગડી ગયેલાને સુ-
ધારી વધારી બળ, ઉત્સાહ, બુદ્ધિ, કાંન્તિ, યાદશક્તિ, પુરૂષાતન,
આરોગ્ય અને આયુષ્યને આપે છે એટલુંજ નહિ પણ ભયંકર દરદો-
ષીલોહી વગરના હાડપિંજર બનેલાં મુઠ્ઠાં જેવાં મનુષ્યોને “કેશરી
જીવનના” સેવનથી પુષ્ટ બની નવું જીવન મેળવે છે. આ અમૃત
ઔષધ દરેક દરદોનો નાશ થવા સાથે મનુષ્ય છેવટ સુધી જીવાની
બળબી જીવાન જેવોજ લાગે છે. વળી સ્ત્રીઓના ગર્ભસ્થાનતા ગમે
તેવા દરદો દૂર કરી સંતતી સુખ ભોગવવા ભાગ્યશાળી કરે છે. અને
કુટુંબને નિરંતર ઉપયોગી થઈ પડે છે. કીંમત અર્ધા રતલ ડાનાનો
રૂા. ૧) રૂ. ત્રિભુવન ઔષધાલય મદનગોપાલની હવેલીમાં,

આ પ્રમાણે પથુખાંડનો પ્રશ્ન થવાથી વિનોદ શંકરે કહ્યું કે, માહારા પ્યારા મિત્ર જગમાલ ઠાકોર સાહેબે જે હેતુ બતાવ્યો છે તે યથાસ્થિત છે. યદ્યપિ સંપ બળ હોય તો અમૃત સમાન આરોગ્ય થનાર વસ્તુનો લાભ લેવાને સર્વનો સમાન હક થયા શિવાય રહે નહીં; હું એમ કહેતો નથી કે તમામ વસ્તુઓને માટે તેમ કરવું. પણ તે તમામ વસ્તુ કરતાં ઉચ્ચ પદવી ધરાવનાર કદપતર તુલ્ય આ સમયમાં દુધ કેવું શિવાય ખીજ કેઈ પદાર્થ નથી જેવી રીતે માદો માણસ જીવવાની આશાને માટે ડાકટરોને બોલાવીને સેંકડો રૂપિયા ખર્ચ કરે છે તેવી રીતે દરેક મનુષ્યનું જીવન રૂપ જે દુધ છે તેનું સ્વચ્છ રીતે સેવન કરવાને સર્વે પુરૂષો અને સ્ત્રીઓએ ઇચ્છા રાખવાની જરૂર છે. અને તે દુધમાંથી ગયેલા સત્તનો ઉપયોગ જેમ અને તેમ ન થાય તો ઉત્તમ કહેવાય છે. યદ્યપિ તેવી અમુલ્ય વસ્તુનું સંરક્ષણ સંપૂર્ણ શિવાય કદી પણ થતું નથી. કેટલાક દેશી રાજ્યોમાં દુધનો ખિગાદ નહીં થવાને માટે તે સંચાનો બિલકુલ પ્રવેશ પણ કરતા નથી. તેથી તેમની પ્રજા ઉત્તમ પ્રકારના દુધનો લાભ મેળવી શકે છે. દુધમાં માણી નાંખીને વેચનાર માણસને સખ સજા કરે છે, આમ થવાથી જ્યારે ચોખ્ખા દુધનો લાભ મળે છે ત્યારે આરોગ્યતાનું સંરક્ષણ અમુલ્ય મળે છે.

મનુષ્ય જન્મમાં મુખ્ય આરોગ્યતા છે તેજ અલગ અલગ લાભ છે. ભલે કદી ધનનો વ્યય થાય, ભલે કદી અનેક દુખ રૂપી દાવાતળ સળગી ઉઠે પણ જો કે આરોગ્યતાથી જ્યારે શરીર દ્રઢ હોય છે ત્યારે તેના વિચાર પણ બળવાન હોઇને તે અનેક પ્રકારના દુઃખને નિવારણ કરવાને શક્તિવાન થાય છે. તો પછી મનુષ્યનું મુખ્ય જીવન જે કે દુધ છે તે દુધમાં કોઈ પ્રકારની ગડબડ ન થતી જોઈએ. તેવો ખાસ બદોળરત કરવાનો ધર્મ મુખ્ય રાજ્ય ચલાવનાર સત્તાધિશનો છે. કારણકે રાજ્ય ચલાવનાર સત્તાધિશનો પ્રજા રાજ્ય ભક્ત હોવાથી તે પોતાના પુત્ર સમાન યાને મિત્ર સમજવાની છે અને તે પ્રજા જ્યારે દ્રઢ અંગવાળી, તંદુરસ્ત અને બળકટ યુક્ત હોય તો તે પ્રજા રાજ્યનું જમણું અંગ છે. સખ સર્વને જીવનરૂપી અમુલ્ય રત્ન બક્ષનાર ચોખ્ખું દુધ છે અને તે દુધરૂપી અમુલ્ય વસ્તુને બને તેવી રીતે બળવાની કાળજી દરેક જણે રાખવાની છે.

વિનોદ શંકરનો વાણી વીલાસ સાંભળીને જગમાલ ઠાકોરે કહ્યું કે પ્રિય મિત્ર ! અત્યારનો તમારો સહવાસ મને કેવળ આનંદ આપનારો થઈ પડ્યો છે; મારૂં ધન્યબાચ માનું છું કે તમારા જેવા સાક્ષર પ્રિયનો મને અનાયાસ ભેટો મળે અને તમે મારી વિનંતી સ્વિકારી લાંબી, અને આપણે

મારે ગામ જમ્મએ છીએ કે જેથી હવે તમારાથી નારો દિવસ કેવળ આ-
નંદમાંજ જશે.

જગમાલે પેલા બ્રહ્મદેવના સહવાસની જગારે તારીફ કરી ત્યારે તે વ-
ખતે પથુખાંટે કહ્યું કે, અધધધધધધધ આજની તમારી વાતો મેંહી ધરાખ
જેવી લાગીએ અને વળી તમારી વાતમાં આ દુધનું તુલિંગ નેકળ્યું સાંભ-
ળીને મારૂં બેટું હુંતો ખરેખર હબચી ગયો છું. એવા ગામમાં અમારા જેવા
માણુહ છો મહીના રહેતો સુકાઇને સપટ વળી જાય અને મોકોડાના જેવું
શરીર થાએ એટલે આંચોમાં ખાડા પડ્યા વીન! રહેજ નહીં પછી અમારી
દશા એવી થાય કે રામ બોલો ભાઈ રામ પણ અમારૂં ભાએગ સારૂં છે કે
આહવા મલકમાં પરમેસરે અમને જનમ આપ્યેસે અને તમ જેવા પુન-
નીક પુરુષનાં દરશનનો લાભ પણ આ અમારા ઠાકોર સાહેબના પરતાપથી
અણખીતળ્યો મળી ગયોસે એથી અમે તો અમારૂં ધન ભાએગ માંનીએ
છીએ માટે અમારા પર કરપા કરીને બે દીવશ આંધ રહો તો અમારૂં
મન પરસન રહેશે, તમે ગમે તેમ કરો પણ અમે આંધથી તમને નેંકળવા
દેવાના નથી. તમારા પરતાપથી સરવે વાતે અહીયાં સુખ છે. આપણે ઘેર
વીહ બેશો છે અને પચીહ ગાયોસે વળી આઠ જોડ બળદની સે તેમજ બસે
વીધાં જમીન ખેડીએ છીએ દરરોજ બે મણુ દૂધ થાયસે, તેમાંથી જેટલું
ખવાય એટલું ખાઇને ગોરસમાં દહીં ઝમાવીએ છીએ એ ગરદેવ! તમે અમારા
ગામમાં ધણુંવરહ રહો તો તમારી શેવા ચાકરી કરીને અમારૂં ધન ભાએગ મા-
નીએ વળી આ જગમાલ ઠાકોર તો અહીંથી બાર ગાઉ દુર રહે છે અને એતો
જમીન જગીરના અને એક ગામના માલક છે તેથી એતો મોટા માણુહ
વધારે દહાડા અમારા જેવા ગરીબને ઘેર ચ્યાંથી રહે તો પણ અમારા ઉપર
તેમની કરપા છે તેથી વખતે વખતે આંધ થઇને જાય આવે છે અને આ-
જની પેઠે ઉતારો કરીને અમને દરહણુનો લાભ આલે છે, માટે આ વખતે
તો તમે જગમાલ ભાઇના મેમાન થઇને એમને ગામ જાઓ છો. પણ તમે
બે જણુ બે દીવશ રહેશો તો અમને ધણું સારૂં લાગશે એ જગમાલભાઇ !
આ ગરીબ માણુહની વીનતી કમુલ કરોતો ધણું સારૂં (એમ કહીને પથુખાંટે
પોતાના માથાનું ફાળીયુ જગમાલ ઠાકોરના પગમાં મુક્યું અને આગ્રહપૂર્વક
કહેવા લાગ્યો. તે સાંભળીને અને પથુખાંટનું પ્રેમાળ હૃદય જોઇને જગમાલે
કહ્યું કે જ્યારે તમારી તેમજ મરજી છે તો અમે બે ત્રણ દીવશ તો નહીં
રહીએ પણ ફક્ત આવતી કાલનો રોજ અત્રે રહીશું હવે અર્ધી રાત વીતી
ગઈ છે. વળી મુસાફરીના પરીશ્રમથી વિનોદ શંકર પણ થાકી ગયા હશે.

તેમજ નેત્રમાં નિદ્રાદેવીએ પોતાનો અમલ ગુમાવ્યો છે તો પછી હવે બધા જણ પોતપોતાના માંચડામાં નિદ્રા તથા નિંદ્રા લઈ લ્યો; વેપારી બોંકો વૈશાને માટે દુધની સ્થિતિ ગમે તેમ કરે તેમાં આપણું શું ગયું! ક્યારે તેના રથાનમાં જઈને જન્મારો વ્યતિત કરવો છે! જેને લાગ્યાં હશે તે ભોગવશે તેમાં આપણે શું કરીયું! જીવનનું રક્ષણ કરવું એ તો દરેક ધનવાનથી તે નિર્ધન પુરૂષો સુધીના લોકોની ફરજ છે યદ્યપિ ધન વિગરના માણસો ધન ઉપાર્જિત કરવાને માટે તેવો ઉદ્યોગ કરે ત્યારે પછી બીજાને ઇલાજ શો છે. માટે હવે તે વાત પડતી સુકીને આ જગત કર્તા ઇશ્વરનું નામ સ્મરણ કરીને નીંદ્રાને આધીન થાઓ અને પ્રાતઃકાળે વેહેલા ઉઠો આ પ્રમાણે કંઈકીને જગમાલ ઠાકોર પોતાના માંચામાં લાંબો થઈને સુતો એટલે બધા જણ તેમજ કરવા લાગ્યા જગમાલ ઠાકોરને દરરોજ સુર્ય ઉદય થયા પછી એટલે સરાસરી સાત વાગે ઉઠવાની ટેવ હમેશની હતી, તેથી તેતો પોતાની શૈયામાં બરનીંદ્રામાં હતા પણ સરાસરી પાંચલા રાત્રીના પાંચ વાગ્યાના સુમારે વિનોદશંકર ખાઠલામાં બેઠો થયો અને નિત્ય નિયમ પ્રમાણે શ્રમત્ સંકત ચાર્ય રચિત પ્રાતઃસ્મરણના શ્લોક બોલવા લાગ્યો. આ વખતે આનુબાનુ સુધ રહેલા કાળી ઠાકરડા તથા મુખી પટેલ પથુખાંટ પણ વિનોદશંકરના જમત થવાથી તે પણ બેઠા થયા આ વખતે ચંદ્રમા પૃથ્વીની રક્ષામાં લગી ગયેલો હતો અને પૂર્વ દિશાએ ધવલ વર્ણની જાણે ચાદર પથરાઈ હોય તેવું જણાયું અને સુર્ય મહારાજનું કિરણ આકાશમાં પ્રસરાયલું છતાં તેનો પ્રકાશ પૂર્વ દીશાએ ભાસવા લાગ્યો સરાસરી સાડા છ વાગ્યાના સુમારે શૈય જવાને માટે તેટકરીના નીચાણમાં પથુખાંટની જોડે નદી કીનારે ઉતરી પડ્યો શૈય જઈ આવ્યા બાદ દંતધાવન કરતા કરતાં નદી ઉપર બન્યો તટ ઉપર આવેલી વૃક્ષવૃક્ષા અને તેમાં સુગંધી પુષ્પોની મજાદ જોઈને બલિહાર પામવા લાગ્યો કુદરતિ સ્થનાનું વખાણ કરવાને કુદરતી વસ્તુઓનો અને તેવા પ્રવાસનો જેને પુર્ણ અનુભવ છે તેઓજ વર્ણન કરી શકે છે. ત્યારે આ વખતે વિનોદશંકર તે દેખાવને જોઈને ઘણોજ પ્રસન્ન થયો. તેના હૃદયમાં એજ વિચાર થયો કે ઇશ્વર જીંદગી બક્ષીશ કરે તો અવરય આહાવી જગોમાંજ સજ્જન સમસ્તના સહવાસ સાથે જન્મ આપે તો સ્વર્ગ તુલ્યજ સુખ છે. આ પ્રમાણે પોતે બોલી ઉઠ્યો ત્યારે તે સાંભળીને પથુખાંટે કહ્યું કે ઓ મહારાજ! મોટા મોટા શહેરમાં મોટી હવેલીયોનાં ખોખાં જોઈને પોક મુકવા જેવું છે. એવી હવેલીયોમાં હડોયો કાઢીયે તો હાડકાં પણ ભાગી જાય અને કદાચ એમાહામાં હડુડાવીને પડે તો સત્યાનાશ વાળી નાંખે અને કંઈ

દામને એક ધરને લાહ લાગે તો મારૂં બેટું આખી ઓળને ઓળ સળગવા માંડે; અને કેટલાંક તો ધર ખાંચામાં છે કે ઘમાં હું ઘેલો માણસ એ વખતે બાહર નેંકળવા પામે નહીં તેની છુમ પણ કોઈ હાંબળે નહીં અને જગજગમાં નરકનો ખદખડાટ એવો તો હોય છે કે પેટમાંથી ધાન બાહર નેંકળી પડે અને શામ શામ જેવી રીતે નરકમાં જીવડાં ખદખદ કરે છે અને તેમાંજ એ જીવડાં જ્ઞાનદને માનેસેં ધમ તમે શહેરી લોક શહેરમાં રહીને કદાચ જ્ઞાનદ સા તો હશે. પણ એા પરબુ ! તોખાહ તોખાહ અમને એવાં જીવડાં ગામમાં જ માંગે આવે નહીં; આટલુ બોલીને પથુખાંટ ચુપ થઈ ગયો.

તે વખતે દાતણ કરતો હતો અને કુદરતિ નદી ટતની સીનેરી જોતો જોતો વિનોદશંકર પેટ પકડીને પ્રથમતો સારી પેઠે હથી પડ્યો પછી કહેવા લાગ્યો કે નયુભાઈ ! તમારું કહેવું તો કેટલેક દરજ્જે વ્યાજબી છે. પણ ખરૂં જોતાં મોટા મોટા વ્યાપારનુ મથક શહેર છે. વિદ્યા ઉદ્યોગ પણ શહેરમાંજ છે. વિદ્વાન અને જ્ઞાની પુરૂષો પણ શહેરમાંજ હોય છે. તેમજ છગ, કપટ, પ્રપંચ, ધુર્ત વિદ્યા વિગેરે પણ શહેરમાં છે. તેવા શહેરમાં રહેનાર ચતુર અને સર્વ પ્રકારે વિચિક્ષણુ થાય છે. એક તરફ જ્યારે આમ છે ત્યારે બીજી તરફ કેટલીક દુઃખદાયક હરજો વ્યાજબી છે. સાર રહેલો છે તે સારને પકડી લેવો આપણું કામ છે. હવે ચાલો આપણે જઈએ કેમકે જગમાલ દાકોર હવે ખાઠકામાં બેઠા થયા હશે. તે પણ દાતણ પાણી કરીમે બેઠેલા માહારી રાહ જોતા હશે આ પ્રકારે કહીને નદીમાં સ્નાન કરીમે વિનોદ શંકર પોતાને ઉતારે પથુખાંટની સાથે જઈ પોહોચ્યો ત્યારે તે વખતે જગમાલ દાકોર પણ બધી વાતે આખીને નિવૃત્તથી ખાટલામાં બેઠા બેઠા હોકકે ગગડાવતા હતા બધા શાન્ત વૃત્તિથી આજીવ્યાજી બેઠા હતા; તે વખતે પ્રાત કળમાં સાડાં સાત વાગ્યાનો સુમાર થયો હતો એટલે પથુખાંટ સ્વચ્છ કરેલા પીતળના મોટા તાંસળામાં રાતીગાયનું ધારોણુ દુધ ફીણુ ભરેલું બંને શેરના આશરાનું તરતનું આણીને એક તાંસળુ જગમાલના આગળ અને બીજું તાંસળુ વિનોદ શંકરના આગળ મુક્યું; અને બીજાએ જે બેઠા હતા તેમને મારે જુદી પાંતળની તાંબડીમાં દુધ ભરેલું દરેકને અંકેક શેર આપવા લાગ્યો. વિનોદશંકરે અને જગમાલે તે દુધ પ્રસન્ન થઈને પીયું. “આહા ! શું મિષ્ટતા આહા કેવી મધુરતા ! આ સુખ ક્યાંથી મળે જો કે મળે તો હું કહુ છું કે આહાવા નિવાસમાંજ મળે જો કે સ્વચ્છ અમૃત છે તો હું કહુ છું કે અહીંયાંજ છે. એ પ્રકારે દુધ પીવા પછી વિનોદશંકરે શબ્દો કહ્યાં. એટલામાંતો એક જુદોજ

બનાવ બન્યો; તે એવોકે તે વખતે એક તરણુ સ્ત્રી માંથાનાં લટીયાં ખેંચતી અને છાતી કુટતી કરણા સ્વરે કરીને રૂદન કરતી તે જગોએ આવી પહોચી અને કહેવા લાગી કે હે બાધયો ! તમે આ મરીબ અને દીન અબળાને વાહારે ચઢો, હું અને મારો પતિ એ બંન્નો પાછલા મામથા નીકળેલાં તમારી નદી તરફ આવતાં એક કદાવર વાઘે તન્નપ મારીને મારા સ્વામીની મર્દન પકડીને ધસડીને તે નજીકના કોતરમાં લઈ ગયો છે હું તરત જ દોડી દોડી તમારી ત્રાસે આવી છું તે દુષ્ટ વાઘે જરૂર મારા પતિને મારી જ નાંખ્યો હશે. પણ તેમનું શય મને મળે તો હું તે શય સાથે બળિ મરવાની છુટ્છા રાખું છું આટલું વચન સાંભળતાં જ જમમાલ ઠાકોર તુરત ઉભો થયો અને તે ગામના પથુખાંટ વીગરે દસખાર માણસો કમઠાંવાળાઓને લઈને અને પોતે બે નાળની બંદુક પકડીને તે સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો કે હે બહેન ! જે જગોએ આ બનાવ બન્યો છે તે જગો અમારી સાથે આવોને તમો બતાવો એટલે અમે આવવા તૈયાર છીએ અને તે વાધ ન જરૂર પડે તો તેને મારીને તમારા પતિનું શય તમને સ્વાધીન કરીએ. એમ કહીને તે સ્ત્રી સાથે ચાલવાની તૈયારી કરી, અને વિનોદશંકરને જગમાલ યોદ્ધાએ કશું કે વાધનો શીકાર કેવી રીતે થાય છે તે જોવું હોય તો અમારી સાથે ચાલો તમને કોઈ રીતથી હરકત આવવાની નથી. વિનોદશંકરે આહાવો બનાવ કદી પણ જોયો નહોતો. પણ ઘણા માણસોનો જયો હતો તેથી તે સમગ્ર જોવાને માટે વિનોદશંકર પણ સાથે આવવાને તૈયાર થયો અને હાથમાં લાંબી લાકડી પકડી લીધી.

પેલી આવેલી સ્ત્રી હતી તેની સાથે સાથે છેક નદીના સામે કીનારે આવી પોહોચ્યા પછી લાંથી અત્યંત ઝાડીના માર્ગે તે ચાલી, અને જે જગોએ વાધ આવ્યો હતો તે જગો તેણીએ જગમાલને બતાવી તેથી તે જગોએ વાધના પગ અને જમીન ઉપર પાડી નાંખેલા માણસને ખસેડે લઈ જવાનો લીસોટો વીગરે માલુમ પડ્યું. આ વખતે તે ગામમાંથી ચાલાક પગીને સાથે રાખ્યો હતો. તે પગી જેમ જેમ પગ બતાવતો જાય તેમ તેમ સઘળા માણસો ચારે તરફ લથ્થ બથ્થ ઝાડીના જથામાં ચાલવા લાગ્યા પછી આગળ ચાલતાં ચાલતાં બંન્ને ડુંગરાની સાંધ વાળી એવી તો લાંબી ખીણ નજરે પડી કે તેમાં હજારો ઘોડા કે હાથી હોય તો માલુમ પડે નહીં તેવી ખીણમાં પ્રવેશ કર્યો, અને છેક આગળ ચાલવા લાગ્યા, જેમ જેમ આગળ ચાલતા જાય તેમ તેમ અત્યંત વિકટ રસ્તો અને બપાનક છતાં ઠંડો રસ્તો આવતો હતો. પરંતુ વાધનાં પગલાં તે તરફ જ જતાં માલુમ

પડતાં હોવાથી ઉલટ વડે કરીને તેઓનો પગ જલદીથી ઉપડતો હતો. સ-
રાસરી ઘણું દુર ગયા ત્યારે છેક ઘણી ઝાડીના જ્યાં સાથે લાંબો અને ઉંડો
ખાંચો માલુમ પડ્યો આહાવો રસ્તો જોઈને તે ઠંકાણે પ્રવેશ કરવાને બાકી-
ના તમામ માણસો અને પગી વિગરે અટકીને ઉભા રહ્યા. અને કહેવા લા-
ગ્યા કે આ ખાંચામાં અને ઉંડાણમાં અમે કદી પણ ગયા નથી. તેનું કારણ
કે કદાચ બે ત્રણ વાધ હોય તો તેને ઘેર્યા વિના છતાં કુદકો મારીને અને
ઓચિંતો કુદીને બેચાર માણસને ધાયલ કરી નાંખે એવો સંભવ છે એમ
સમજીને આ ઉંડાણનો પાર અમે કોઇએ લીધો નથી. તે સાંભળીને જગ-
માલે કહ્યું કે એ પ્રકારે ભય પામીને અટકી રહેવું એ આપણો ધર્મ નથી.
કારણ કે તેવાં કુર પ્રાણી જ્યારે આહાવી જગોમાં વિશ્રામ કરે અને રાત્રીએ
ઢીંવા દીવસે લાગ તપાસીને તમારા ગામનાં ઢોરને કે કેઈ તરણ છોકરાને
કે વૃદ્ધને ખેંચીને લઇ જાય એ કેટલું બધું નુકશાન છે અને તમે તેવા
પ્રાણીને મારી શકતા નથી. એહેવી કહેવત તમારે માટે જાણ્યું રહેવાથી ત-
મારે કેટલું બધું નીચું નમવાનું છે ! કાંઈજ ફીકર નહીં રાખતાં તમે મારી
પાછળ સમગ્ર જનો ધૈર્ય રાખીને ચાલો, જગમાલની આજ્ઞા માથે ચઢાવીને
અને બધી રીતે તૈયાર થઈને જગમાલની પાછળ ચાલવા લાગ્યા આ વખતે
ચિનોદશંકરની છાતી ભયથી થડકવા લાગી હતી. તેથી તેમને બધાની વચ્ચે
રાખવામાં આવ્યા હતા, અને પેલી બાઈનાં રક્ષણ માટે પણ તેમજ કરવા-
માં આવ્યું હતું.

જગમાલ તરવારે બાહાદુર હતો. તેજ પ્રમાણે સર્વ રીતથી કસાયલા
એ ગામના સાથી અને પથુખાંટ પણ હતો યદ્યપિ આગ્રહ વૃત્તિ જગમાલ-
ની વધારે આગળ પડતી હોવાથી તે સહુથી આગળ થએલો હતો. આગળ
જતાં જે ગુફા આવવાની છે, તેના આગળના ભાગમાં માણસની લાશ
પડી હતી, તેથી તે જોતાંજ જગમાલ આનંદ પામતો તે લાશ પાસેજ
જઈ પહોંચ્યો ત્યારે ધીમે સ્વરથી અરે રામ ! અરે પ્રભુ ! અરે દેવ ! હાય
હાય મારી સ્ત્રીની શી દશા થઇ હશે ! આ પ્રમાણે તે બોલતો હતો અને
મસ્તક ઉપર વાધના મુખના દાંત બેઠેલા હતા અને પીઠ ઉપર થાપ વાગ-
વાથી માંસનો લોચો નીકળી ગયેલો હતો તે લોચો પેલો વાધ પોતાના મુ-
ખમાં લઈને ગુફામાં પેઠો હતો. વાધના ધારવામાં એમ હતું કે તે વસ્તુ
મણ પાંખી છે. તેથી તે ગુફામાં જઈને અને અંદરથી વાધણને ઉઠાડીને
બાહરે આવવાની અને પેલા મડદાને પકડીને ગુફામાં લઈ જવાની તૈયારીમાં
હતો; જગમાલે જેવું કાંઈક સજીવન છે એમ જાણીને તે પડેલા માણસને

ત્વરાથી ઉપડાવીને તેને ચાર માણસ ઉચકે તેવી કપડાની ડાળી કરીને તેમાં નાંખી દીધો અને પોતે ધૈર્યતાથી ત્યાં ઉભો રહ્યો. જાણે કાંઈજવાર લાગી નથી. ઝોટલામાંતો સામે ગુફામાંથી નીકળેલ વાઘ અને વાઘણ બન્ને સાથે ચાલ્યાં આવે છે. તે દેખાવ જગમાલે જોયો તેણે બે નાળની બંદુકથી દરેક બહાર વાઘ અને વાઘણ ઉપર વારા કરતી એવા કર્યા કે તેના કપાળમાંજ દરેકને ગોળી લાગી, ગોળી લાગતાની સાથે જ વાઘણ માદા હતી તેતો અમળાઈને અને ઉદ્ઘાંટથી જમીન ઉપર પડી પથુ જે વાઘ હતો તેતો ગોળી લાગતા સાથે હાલંગ મારીને એવો ઉછળ્યો કે સુસવાટાની સાથે અને ધોર ગર્જનાની સાથે જગમાલ ઉપર પડ્યો તેટલામાંતો પથુખાંટ વીગરે બીજા જુવાન હતા તેઓએ તલવારથી તેના ઉપર ઉપરાઉપરી ઝટકા મારવાનો આરંભ કર્યો અને ચાલાક જગમાલે હાથમાં કટાર પકડીને તે વાઘનું પેટ ચીરી નાંખ્યું તેથી તે જમીન ઉપર પડ્યો, આ વખતે જગમાલને સેજસાજ તે વાઘના પંજાના નખ બન્ને ખભા ઉપર ઉઝરડાયા હતા, છતાં તે ઉપર તેણે કંઈજ દરકાર રાખ્યો નહીં અને તે બન્ને નરમાદા મર્ધુ પામેલાં ફર પ્રાણીનાં મડદાં ઉઠાવડાવીને ઉતારા ઉપર આણ્યાં. અને પેલી ઝાળીની અંદર વાઘથી ધાયલ થએલા માણસને તુરત તપાસવામાં આવ્યો ત્યારે તે ખરેખરે ધાયલ થએલો હતો, તેનું મસ્તક વાઘના મુખમાં આવેલું હતું અને તેની પીઠ ઉપર વાઘના પંજાની થાપ વાગેલી હોવાથી માંસનો ભાગ નીકળી ગએલો છતાં ખરડાની લાઠડી દેખાતી હતી. તોપણ તેની છાતીનો ઝોટલો મર્મસ્થાનનો ભાગ ધવાયો નહોતો તેથી તે અત્યાર સુધી મર્ધુ પામેલો નહોતો; પણ જો કે જગમાલ અને પથુખાંટ સહવર્તમાનની વાહાર (મદદ) ન થાત અને તુરતાતુરત તે ધાયલ થએલા મરદની સ્ત્રી આવી ન પોહોચત તો તે વાઘની ગુફાની અંદર ઠેઠ ધસડાવ જાત, પણ કાંઈક બા-વીયોગ પ્રબળ હોવાથી અનુકુળતા બની આવ્યાથી પરીશ્રમનું ફળ કાંઈક આશા બક્ષનાર થઈ પડ્યું; તે જંગલી પ્રદેશમાં વાઘ, વર, રીંછ, દીપડા અને લગઈતા પ્રમંગમાં તીર વીગરેના યોગે શરીર ઉપર ધાવ મડવાનો દરેક જણને સંભવ હોવાનું મુખ્ય કારણ હતું વળી તેવા બનાવ વારંવાર બનતા હતા. તેથી તેવા જંગલી પ્રદેશમાં તેવા ધાવ રૂઝાવવાની દવાઓ અક્ષીર જાણનારા દરેક લોકો હતા, તેથી જગમાલ ઠાકાર પેલા ધાયલ માણસને માટે મલમપટા બનાવવાનાં ઉદ્યોગમાં લાગુ થયો. તે ધાયલ માણસને અને તેની સ્ત્રીને રહેવાને માટે એક નાની ઝુંપડી સોંપી અને તેમાં તેમની ઉત્તમ પ્રકારની સારવાર કરવામાં આવી, આખો દીવસ આહવાજ કામમાં જમાના

હ અને પથુખાંટ રોકાયો, દરદી માથુસને માટે દયાળુ જગમાલે ઉત્તમ પ્ર-
કારની સોઈ કરી હતી. અને જગમાલની દયાળુ વૃત્તિ જોઈને તે દરદીની
સ્ત્રી વારંવાર પગલે અને ડાલે ઉપકાર માનતી હતી; તે સ્ત્રીની ઉમર લ-
ગભગ બારીસ વરસની હતી. તેનો ચેહેરો ઘણો મોઢક અને કાન્તી લાવણ્ય
મય હતી. વિકારી પુરુષોની વિચાર શક્તિ તે સ્ત્રીની નિખાલસ અને નિર્દોષ
વૃત્તિ ઉપર દોષ મુકે તેવી હતી, પણ આ જંગલી ગામમાં તેવા વિકારી
માથુસો નહોતા, કારણ કે જંગલમાં નિવાસ કરનારા એક અંગી અને સત્ય
ધર્મને માનનારા માત્ર અઘ છતાં એક પંથી હતા, વિક્ષાન અને સુર ગુણો
તો માત્ર જગમાલ અને વિનોદશંકર એ બન્યે હતા. તે કેવળ ધર્મના માર્ગને
જાણનારા અને કેવળ પરાપકારી હતા, તેથી તેઓએ પોતાની નિખાલસ
વૃત્તિથી પોતાનો ધર્મ બજાવ્યો હતો.

જે માથુસ વાધના પંખથી સખ ધવાયો હતો તે ઘણો ખુબસુરત
અને બળ્ય ચેહેરાવાળો હતો. તેજ પ્રમાણે તેની સ્ત્રી કેવળ રંભા જેવી
હતી. છતાં તેઓ કોણુ છે! શા માટે આ તરફ જંગલમાં તેમણે પગે ચા-
લીને પ્રવાસ કર્યો છે. અને તેઓ કદ બાળુએ જવાને ઇચ્છતા હતા. તે
સમય ઇતિહાસ જગમાલ અને વિનોદશંકર એ બન્યે જાણવાની ઇચ્છા
રાખતા હતા; પણ તે ઇતિહાસ જાણવાને હાલ તુરત અનુકુળતા નહોતી
તેથી તે ઉપર અત્યારે ને બન્યોએ લક્ષ નહી આપતાં તે દરદીની સારવાર
ઉપર વધારે લક્ષ આપવા લાગ્યા. સ્ત્રી પડી ગઈ, દરદી માથુસને અલગ
આપેલી ઝુંપડીમાં દરદી અને તેની સ્ત્રી એ બન્યે તેમાંજ રહ્યાં. અને ગઈ
કાલ રોજના નિયમ પ્રમાણે જગમાલ પલંગ ઉપર બેસીને અને ભોજન
લઈને હોકકો ઝડગડાવવા લાગ્યો. તેમજ તેમની જોડે સર્વ કામથી અટપીને
વિનોદશંકર પણ પોતાના માંચામાં બેઠો; આ વખતે રાત્રીના આઠેક વાગ્યા-
નો શુમાર થયો હતો, બીજા કેટલાક જુવાનીયાઓના માંચા જોડે જોડે
પાયરેલા હતા તેઓ પણ વાતના રસિયા હોવાથી જગમાલ અને વિનોદશંકર
તરફ નજર કરીને બેઠેલા હતા, અને આજ શી વાત શરૂ થાય છે તે સાં-
ભળવાને ઇતેજર બની રહેલા હતા, એટલામાં પેલી ઝુંપડીમાંથી પેલી સ્ત્રી
બાહર નીકળીને ઠહેવા લાગી કે હે ધર્માત્મા બાધ! તમે જે ઉપકાર કર્યો
છે તેનો બદલો જરૂર મરમેશ્વર તમને આપશે, પણ અફસોસ કે મારો પતિ
આણુ રહિત થયેલ છે માટે તેમના શબની સાથે મારે બળી મરવાનો ચો-
ક્કસ વિચાર છે. તેટલા સાડ કૃપા કરીને લાકડાંની મોટી ચિતા ઝડકાવશે
તો મરમેશ્વર તમારા સર્વનું કલ્યાણ કરશે, આ પ્રમાણે તે સ્ત્રી પોતાના

નેત્રમાં આંસુ લાવીને કહેવા લાગી.

જગમાલ ઠાકોરે કહ્યું કે હે બાપ ! તમે સજ્જર રાખો અને તમારા પતિના શબ પાસે જઈને તમે બેસો; અમે તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે કાર્ય કરવાને હાજર છીએ.

જગમાલનું વચન સાંભળીને તે બાપ પોતાના પતિના મૃત્યુ પાસે જઈને બેઠી ત્યાર બાદ ગામનો મુખો પટેલ પથુખાંદ અને મિજબાન તરીકે રહેનાર જગમાલ ઠાકોર તથા વિનોદશંકર એ ત્રણે એકત્ર થઈને ચાર પાંચ માડાં લાકડાનાં મંગાવીને તુરત ગામની પરવાડે મોટી એક ખડકી લાકડાં એવી રીતે ગોઠવ્યાં કે બહુ કાંઈ નાનું સરખું હિંચું ધર હોય અને ત્યાં સહીતનું સુશોભિત હોય તેવી ગોઠવણુથી રચના કરવામાં આવી. સરાસરી ત્રણ માથેડાં ઉચ્ચાઈવાળી એક સોમણ લાકડાંના સુમારથી ગોઠવવામાં આવી. આ વખતે ઢોલ શરણાઈ વીગરે તૈયાર રાખવામાં આવ્યું. આમ બધું કરવાનો હેતુ જગમાલનો એ હતો કે તે વીસ બાવીસ વરસની તરૂણ વનિતા દેખાવમાં મોહક છે. વળી તેના વચના પ્રમાણમાં તેની દ્રઢ વૃત્તિ છે કે ભોકાને બતાવવાની બાજુ દાંભિક વૃત્તિ છે ! તેની પરિક્ષા લેવાની હતી. જો કે મર્ચુ પામેલાની પાછળ સતિ થનાર સાધવીની ઇચ્છા બળવાની હોય તો તેને યોગ્ય બેધ આપીને નહીં બળવા દેવાનો તેનો મોક્ષક નિર્ણય હતો. પણ તે નિર્ણયની આગમ્ય યોગ્ય પરિક્ષા લેવાને માટે તેણે તે બાપ કહેવા પ્રમાણે સર્વ પ્રકારનાં સાધન તૈયાર કરવામાં વાર કરી નહીં; સરાસરી રાત્રીના નવેક વાગ્યામાં તો તે સન્નગ તૈયાર કરવામાં આવ્યું તે વખતે બન્યો હાથ બેડીને જગમાલ તે સાધવી સ્ત્રીના આગળ ઉભો રહ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે માતૃશ્રી ! આપની આજ્ઞા પ્રમાણે તયાર કરવામાં આવ્યું છે હું જગતનો ઠાકરડો છું તમે જાતીના કોણ છો ! જો કે બાહ્ય હશે તો માત્ર મારો મિત્ર વિનોદશંકર બાહ્ય છે તે તમારા પતિના શબને સ્પર્શ કરી શકે તેમ છે, માટે જો કંઈ આજ્ઞા હોય તે આ સેવકને દરમાવશે તેમ કરવાને હાજર છું.

પવિત્ર હૃદયવાળી સ્ત્રીએ કહ્યું કે ભલે કદી તે પવિત્ર બાહ્ય હશે તો તે સ્નાન કરીને અત્રે આવે અને હું તથા તે બન્ને મળી આ માંચાને ઉચકીને ત્યાં ચિત્તા ખડકી છે ત્યાં લઈ જઈશું. અને તેમાં હું પલાંડીવાળીને બેસું તે વખતે મારા સ્વામીનું શબ મારા બોળામાં ગોઠવે અને પછીથી અમી પ્રદીપ કરે, એટલું જ હું હવે કામ કરવાને તરફી આપું છું.

તે સાધવીનું વચન માથે ચઢાવીને જગમાલે તેમ કહ્યું, વિનોદશંકર

સ્નાન કરીને તે જગોએ હાજર થયો, અને તે સ્ત્રી તથા વાનોદશંકરે બન્ને મળી માંચાને ઉચકીને ચીતા ખરડી હતી ત્યાં જઇ પહોંચ્યાં. આ વખતે પાંચ પચાસ મશાલ કરવામાં આવી હતી. સઘળું ગામ સતી દેવીનો આશિર્વાદ લેવાને ઉલટ પાલટ થઇ રહ્યું હતું, કેટલી વૃદ્ધ સ્ત્રીઓ અને તરુણ ઠાકરડી બાપ્પો શ્રદ્ધા પુર્વક નવાઇની રચના જોવાને તે જગોએ આવી ઉભાં હતાં, ગામમાં એક પણ ઝુપડીમાં કોઇ માણસ હાજર રહ્યું નહોતું. સમગ્ર ગામનાં બાળકથી તે વૃદ્ધ મુઘીનાં તમામ લોકો તે જગોએ સતીનાં દર્શન માટે તથા આશિર્વાદ માટે અને અમીમાં કેવી રીતે ઉત્સાહથી બળે છે તે જોવાને ટમટમી રહ્યાં હતાં.

ગોઠવેલી ચિતાના મધ્ય ભાગમાં પેલી સ્ત્રી પલાંઠી વાળીને બેઠી અને પોતાના સ્વામીના શબને પલાંઠી ઉપર ગોઠવ્યું પછી જગમાલને પોતાની પાસે બોલાવીને કહ્યું કે હવે કૃપા કરીને આ લાકડાં નીચે ચારે બાજુથી અમી પ્રદીપ કરો, હે બાપ ! તમે ઉદાર વૃત્તિવાળા પરોપકારી છો તેથી સદા સર્વદા પરમેશ્વર તમારૂં કલ્યાણ કરશે, અને તમારી વંશની વૃદ્ધિ થશે આ ગામના મુખી પટેલ તથા ગામના કેટલાક દયાળુ અને પરગણું માણસોનું ઇશ્વર સારૂં કરશે. આ પ્રગણે તે સ્ત્રીએ સર્વને આશિર્વાદ આપ્યો; પછી તેણીએ અમી ચેતાવવાને આદા કરી તે વખતે જગમાલે કહ્યું કે હે બાપ સાહેબ ! હે માતૃશ્રી ! તમારૂં પવિત્ર હૃદય આ પૃથ્વીને ધારણ કરનાર છે, તમારી સત્ય પ્રતિષ્ઠા જોઇને મને હર્ષ થાય છે પણ હું જે કંઈ વિનંતી કરજી તે જો કે સાંભળશેતો હું મારા ભાગ્યને ધન્યવાદ આપીશ, તે સાંભળી તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે હે બાપ ! જે કંઈ તમારે કહેવું હોય તે કહો, હું સાંભળવાને તૈયાર છું.

જગમાલે કહ્યું કે હે માતૃશ્રી તમે કેની સાથે બળો છો ?

સતી—હું મારા પતિ સાથે બળું છું !

જગમાલ—હવે તમારો પતિ ક્યાં છે !

સતી—માહારા ખોળામાં છે તે નજરે દેખાય છે તેજ છે.

જગમાલ—તમારા ખોળામાં માન નિર્જીવ પદાર્થ છે જેવી રીતે આ સુકાઈ ગયેલાં લાકડાં નિર્જીવ છે તેવી રીતે તમારા ખોળામાંની વસ્તુ છે તે વસ્તુ પૃથ્વી તત્ત્વમાં ખાખરૂપે સમાઇ જવાની છે; તો તેવા નિર્જીવતે તમે પતિ શા માટે માનો છો !

સતી—હે બાપ ! આ માહારા ખોળામાં જે પદાર્થ છે તેને તમે નિર્જીવ કાષ્ટ તુલ્ય કહો છો. તે મારા માણુનો આધાર અને મહારા જીવનેના

સાથી છે, જ્યારે આ સ્થુળમાંથી મહાર સદાને માટે ભલું ઇચ્છનાર, મમતા રાખનાર, અને શુદ્ધ પ્રેમ રાખનાર પ્રાણ નષ્ટ થયો ત્યારથી માફ જીવન સર્વને માટે ભંગ થયું છે. અને એમ થવાથી હું પણ કાષ્ટવત્ત નિર્ભવશુ. આ માહાગે આખરનો સાથી મિત્ર છે. માટે આખર અવસ્થામાં તેનો સાથ કરવો એ માહારો નિશ્ચય છે. હે બંધુ ! કહ્યું છે કે

શાર્દુલ વિખ્રિહિત.

ક્ષીરેનાત્મ ગતોદકાય હિગુણાદતાઃ પુરા તેઽસ્તિલા,
ક્ષીરે તાપ મવેક્ષ તેન પયસા હાત્મા છુરાનૌદુત;
ગંતુ પાવક મુન્મન સ્તદમય દૃષ્ટ્વા તુ મિત્રાપદં,
યુક્તંતેન જલેન શામ્યતિસતાં મૈત્રી પુનસ્સ્વીદશી ॥

અર્થ.

ચુલા ઉપર દુધ ઉકાળવાને મુક્યું હતું તે વખતે દુધે પોતાની અંદર રહેલા જળને અગાઉ પોતાના સર્વ ગુણ આપ્યા હતા. દુધનો એ ઉપકાર મનમાં જાણીને દુધને તાપ થતો જોઈ તે જળે પોતાનો આત્મા અગ્નીમાં હોમ્યો. (અર્થાત જળ અગ્ની સાથે પ્રથમ બળવા લાગ્યું) આવી રીતે પોતાના મિત્ર જળને આપત્તિ થતી જોઈ દુધ અગ્નીમાં તૈયાર થયું (અર્થાત દુધનો ઉભરો આવ્યો) પછી જળથી જ્યારે તેને છાંટીએ ત્યારે તે ઉભરો સર્મી ગયો.

એવી રીતે જો કે તમે અત્યારે આ સ્થુળ દેહને નિર્ભવ કહો છો પણ જ્યારે તેમાં પ્રાણ હતો ત્યારે જે મમતાઈપી મારા તરફ હમેશાંને માટે અખંડ પ્રેમ હતો તે પ્રેમ વાસના દ્વારાએ સુક્ષ્મ દેહમાંથી રચ્ય પણ ખસ્યો નથી. ત્યારે તે અખુટ પ્રેમ રૂપી ઝરાનું પાન કરસને માટે હું પણ સુક્ષ્મ દેહ માર્ગે શા માટે મારા પતિની શેવામાં કિંવા તેના અગમ્ય સ્વરૂપમાં જઈને ન ભળું ! પ્યારા સ્વામી વિના મારે જીવન હું આ સસારમાં કાને માટે જાળવું ! પ્રાણથી પણ પ્રિય વસ્તુ જ્યારે અલગ થઈ ત્યારે તેના અભાવમાં હવે પ્રાણને શા માટે પ્રિયગણું ! કાળે કરીને આ સ્થુળમાંથી તે જુદો થશે. ત્યારે અત્યારેજ જુદો થાય તો તેમાં શું નુકશાન છે માટે હે બાઈ ! હવે જરા પણ વાર નહિ કરતાં આ વિશાળ ચિતાની આજુબાજુ જે ઘાસ ધણી ગોઠવી છે તેમાં ચારે બાજુ અગ્ની મુકવાની સરઆત કરો.

એ ગામનો પથુખાંટ આ વખતે માથુ નમાવી હાથ જોડીને તે પાંચ બાઈ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો કે હે માતૃશ્રી કદાચને એક અંગારો શરીરને •

અડધી જાંપસે એટલામાંતો કુદમકુદા કરતાં એ દેવતાની લાહાય સમતી નથી તો પણ આ મારે બેઠું જીવતાં અમ બળી મરાય આ તો બહુજ કઠણ કમ છે, મારે બળીને મરવા કરતાં શ્રી હરીનું બજન કરો તો એવું બહુ થાય !

પથુખાંટ બોલી રહેતાની સાથે નમ્રતા પુર્વક જગમાલે કહ્યું કે માતા-જી ! તમારે કહેવું પ્રેમ પંથનું છે પણ તે પ્રેમ દેહમાં પ્રાણ છે ત્યાં સુધી માયિક છે. તમે તમારા અંતરાત્માને બેધને આનંદમાં વખત કાઢો અને આ હિંદ પ્રવેશમાં અગ્નિ રત્રીયોના હૃદયમાં જે દુરાચારે પ્રવેશ કર્યો છે તેને આપ પોતાના સદ્બોધ મંત્રથી દુર કરો, કેટલીક અસંખ્ય સ્ત્રિયો પતિવ્રત ધર્મેને નહિ જાણનારી સ્વચ્છંદી સ્વેચ્છાચારી અને બહેરી બનેલીયો છે તેવી તે શિક્ષણ આપવાને તમારી જીંદગી ઉપયોગમાં લેશે તો તમે હિંદનું કલ્યાણ કર્યું કહેવાશે અને તે સાથે તમે તમારા પવિત્ર આત્માને પવિત્ર મનવડે નિહાળશો તો તેથી આપને અધિક આનંદનું સુખ પ્રાપ્ત થશે એવી મારી નમ્ર વિનંતી છે.

ચિતામાં દ્રઢ કલ્પનાથી બેઠેલી તરણ વનિતાએ સ્મિત હાસ્યથી કહ્યું કે જીવુની સેનામાં વિજય પ્રાપ્ત કરવાને માહાશુર જવામર્દને સાત્વિક વૃત્તિના અને નિવૃત્તના બોધ આપતે પાછો વાળવા પ્રયત્ન કરશે તો કદી પાછો ફરશે નહીં.

આપુર્ણ.

સોના ચાંદીના દાગીના વેચનાર.

અમદાવાદ રતનપોળના નાકે દુકાન નં. ૩૮૮૫ માં ચાંદીના દાગીના સૌથી કીફાયત ભાવથી ઉત્તમ પ્રકારની બનાવટના મળે છે. અમારા દાગીના બદલાવવામાં આવે ત્યારે ચાંદીના ભાવથી પાછા લેવામાં આવશે. દેશાવર ખાતે વી. પી. થી સે-અપ્સ પ્રમાણે મોકલવામાં આવશે. સોનાના દાગીના ઓર્ડર મળે-થી મન પસંદ બનાવી આપીશું.

શિવલાલ દયારામ પંચાલ.

૬. રતનપોળના નાકે-અમદાવાદ.

